

Nedgång från stark position

Unionen om konjunkturen november 2022

Innehållsförteckning

Chefsekonomen har ordet.....	2
Nedgång från stark position.....	4
Unionens Branschbarometer.....	8
Inflationen avtar nästa år.....	15
Arbetsmarknad.....	19
Prognossammanställning.....	23

Rapporten har gjorts av Tobias Brännemo, Tobias Lundquist och Jon Tillegård vid Unionens enhet för avtal och politik. Sista korrigeringsdatum var 21 november.

Vid frågor kontakta gärna respektive kapitelansvarig:

Tobias Brännemo	(08-504 152 85)	Chefsekonomen har ordet, Prognos, Arbetsmarknad
Tobias Lundquist	(08-504 150 38)	Inflation, Prognos
Jon Tillegård	(08-504 152 97)	Branschbarometern

Chefsekonomen har ordet

De ekonomiska vindarna vänder nu snabbt. Vi kommer från en period av väldigt god utveckling med en snabb och kraftfull återhämtning av svensk ekonomi efter pandemin. Men förutsättningarna för denna återhämtning har också varit goda. Den ekonomiska politiken har varit mycket expansiv i syfte att parera effekterna av pandemin. Det har den också kunnat vara, tack vara starka statsfinanser. Nu går vi på kort tid från denna expansiva miljö till en ekonomisk politik som istället blir åtstramande. Denna omsvängning har dessutom skett utan någon längre tids förvarning. De finansiella förutsättningarna för både hushåll och företag har förändrats snabbt och det är på förhand svårt att bedöma hur snabbt och kraftfullt som ekonomin kommer reagera på denna förändring.

Hittills har svensk ekonomi stått pall. Ett återkommande tema i den mediala rapporteringen det senaste halvåret har varit att framåtblickande indikatorer pekat på ett alltmer dystert läge, medan den utfallsdata som kommit in om faktisk utveckling återkommande beskrivits som stark. Några som inte överraskats av detta är Unionens fackklubbar, som för ett halvår sedan spådde just en sådan stark utveckling för det då kommande halvåret.

Het arbetsmarknad som nu svalnar av

Men riktningen i vilken ekonomin är på väg är tydlig. Allt fler signaler pekar på att en lågkonjunktur under nästa år blir svår att undvika. Frågan är mer hur djup och lång den blir. I bedömningen av allvaret av en konjunkturedgång gäller det också att ha med sig från vilket utgångsläge den sker. Det är i det avseendet betryggande att nedgången för Sveriges del sker från en urstark position med hög tillväxt, starka statsfinanser, en internationell konkurrenskraft som stärkts de senaste åren och ett näringsliv med en lång period av god lönsamhet i ryggen.

Det starka utgångsläget gäller också i allra högsta grad arbetsmarknaden. Det har rätt delade meningar bland olika bedömare om hur tillståndet på den svenska arbetsmarknaden ska beskrivas. Ord som "stark" eller "het" används av många, medan andra invänder att det är missvisande, eller till och med provocerande, att använda sådana benämningar när arbetslösheten är omkring 7 procent.

När vi i denna rapport gör vår genomgång av läget på arbetsmarknaden är det ett ord som återkommer vid beskrivningar av utvecklingen det senaste året – "rekord". Det är rekordmånga sysselsatta, antalet lediga jobb är rekordstort, antalet personer berörda av varsel har under flera månader det senaste året varit rekordfå, företagens anställningsplaner har legat på rekordnivåer och den upplevda arbetskraftsbristen varit rekordhög. Till det kan läggas att sysselsättningsgraden är den högsta på decennier och att arbetslösheten enligt Arbetsförmedlingen är den lägsta på nästan 15 år. Det råder alltså inga tvivel om att jobbtillväxten och efterfrågan på arbetskraft har varit väldigt stor. Jag menar att det inte går att beskriva det senaste årets svenska arbetsmarknad som något annat än just stark eller het, de benämningarna är snarast i underkant.

Den starka utvecklingen har även gynnat svagare grupper på arbetsmarknaden. Det syns till exempel i att långtidsarbetslösheten som helhet nu återhämtat sig till lägre nivåer än innan pandemin, att även antalet som varit arbetslösa mer än två år faller tillbaka och att sysselsättningsgraden bland utrikes födda ökat snabbt den senaste tiden.

Det stämmer visserligen att det svenska arbetslöshetstalet är högt jämfört med andra länder. Men det beror snarare på att den svenska arbetsmarknaden är utformad efter en medvetet hög ambition att få människor i arbete än på att arbetsmarknaden skulle vara mindre funktionell i Sverige än i andra jämförbara länder. Till exempel krävs det att vara inskriven hos Arbetsförmedlingen och därmed definitionsmässigt ingå i arbetskraften och arbetslöshetsstatistiken för att vara berättigad till ersättningssystem.

Många av de personer med svag ställning som i Sverige räknas som arbetslösa återfinns i andra länder istället utanför arbetskraften och därmed även utanför arbetslöshetsstatistiken. Jag anser att det svenska systemet utan tvekan är att föredra och ger en bättre faktisk utveckling gällande att få människor i arbete, även om det också resulterar i en osmickrande arbetslöshetssiffra. Det här återspeglas också i att Sverige har en av de högsta sysselsättningsgraderna i Europa.

Sedan ska vi naturligtvis inte luta oss tillbaka och vara nöjda med dagens nivå av arbetslöshet. Särskilt inte när den nu med största sannolikhet kommer att öka framöver. Politiken ska hela tiden sträva efter att få ner arbetslösheten. För att ännu fler i svaga grupper ska få bättre fäste på arbetsmarknaden krävs ytterligare vilja och beslutsamhet, med insatser både genom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Förhoppningsvis kan även den av parterna framförhandlade reformen med etableringsjobb till slut komma på plats och bidra till att fler ur de svagare grupperna kan komma in på arbetsmarknaden.

Riksbanken riskerar att skjuta över målet

En nyckelfaktor för hur djup och långvarig den stundande konjunkturedgången blir är hur den hanteras av den ekonomiska politikens beslutsfattare. Inte minst gäller detta penningpolitiken. Riksbanken inledde sin räntehöjningsbana i april i år och har sedan fortsatt att höja räntan i en osedvanligt snabb takt – och mer är att vänta. Det görs naturligtvis för att stävja den höga inflationen och det har varit rätt av Riksbanken att tydligt agera för att visa att den tänker göra det som krävs för att föra tillbaka inflationen mot målet på två procent.

Även många andra centralbanker i vår omvärld tampas med hög inflation och de flesta gör liknande räntehöjningar. Det är dock oklart vad effekten av så pass stora och koordinerade räntehöjningar blir. Det finns en risk att den samlade åtstramande effekten blir betydligt större än vad som avses. Det finns också en risk att centralbankerna driver på varandra till högre räntehöjningar än vad som egentligen vore optimalt för respektive land. Detta eftersom en av de faktorer med vilka penningpolitiken påverkar inflationen är via förändringar av växelkursen. Om räntan i ett land höjs mer än i ett annat sker enligt teorin en förstärkning av landets växelkurs. Importerade varor blir på så sätt billigare vilket verkar dämpande på inflationen. Av den anledningen vill olika centralbanker inte hamna på efterkälken

med räntehöjningar och sitta på Svarte Petter gällande växelkursen. Men denna kapploppning riskerar att bli skadlig, en sorts räntehöjningsspiral där alla blir förlorare.

Penningpolitiken påverkar ekonomin med fördröjning och det är därför viktigt att vara redo att agera snabbt på tidiga signaler om att ett behov finns att ändra inriktning. Trögheten med vilken penningpolitiken verkar gör att det tar tid innan effekterna av redan genomförda höjningar kan utvärderas. När Riksbanken höjer styrräntan så mycket och snabbt som den gör är därför risken stor att den även av den anledningen agerar mer kraftfullt än vad som behövs, jämfört med om den hade haft mer is i magen för att faktiskt hinna se effekterna av det egna agerandet.

Flera av de faktorer som drivit på inflationsuppgången är globala och av sådan karaktär att Riksbanken knappast råår på dem med höjningar av den svenska styrräntan. En förklaring till att Riksbanken ändå agerat så kraftfullt är vikten av att upprätthålla förtroendet för inflationsmålet. Det är centralt för att perioden med hög inflation ska bli kortvarig. Det är inte minst viktigt ur lönebildningssynpunkt. Om det inte finns ett förtroende för att inflationen kommer tillbaka till låga och stabila nivåer på åtminstone medellång sikt kommer arbetstagare i högre utsträckning sträva efter att kompensera sig för den höga inflationen med minst lika höga löneökningar. Det är då risken för att en så kallad löne- och prisspiral uppstår, som alla aktörer vill undvika.

Det råder inga tvivel om att Riksbanken tar nuvarande inflationsuppgång på fullaste allvar. Det har den visat genom sitt agerande under året. De långsiktiga inflationsförväntningarna ligger också kvar nära två procent och även på två års sikt har förväntningarna sjunkit de senaste månaderna och närmar sig även de målet. Det råder heller inget tvivel om att de lönesätande parterna på arbetsmarknaden fortsatt har ett stort förtroende för inflationsmålet. Det har uttryckts av tongivande fackförbundsrepresentanter vid upprepade tillfällen under året och det visade sig också genom att de lönekrav som presenterats av Facken inom industrin (och av LO) inte försöker kompensera för den nu höga inflationen. Att parternas inflationsförväntningar på sikt kvarstår kring målet har nu alltså även bevisats i faktiskt agerande.

Riksbanken behöver därför inte skicka starkare signaler, det jobbet är redan gjort. Förtroendet är intakt. Den svenska Riksbanken har ur lönebildningssynpunkt därmed också en fördel jämfört med centralbanker i flera andra länder, där risken är betydligt större för löneökningar som försvårar en inflationsnedgång.

Om förtroendet för inflationsmålet är starkt ges centralbanken också större utrymme att ta hänsyn till en annan viktig uppgift för penningpolitiken; att bidra till en balanserad utveckling av produktion och sysselsättning.

Unionen var redan i våras tydligt med att Riksbanken behövde agera snabbt för att stävja inflationen och visa att den tar inflationsmålet på allvar, men att det sedan kommer bli en svår balansgång för att de negativa effekterna på ekonomin inte ska bli för stora. Mycket talar nu för att inflationen faller tillbaka snabbt nästa år. På utbudssidan har flera av de faktorer som

bidragit till inflationsuppgången lättat betydligt den senaste tiden, vilket så småningom kommer slå igenom även i konsumentpriserna. På efterfrågesidan kyls nu ekonomin av genom de redan genomförda och framöver aviserade räntehöjningarna. Riksbanksdirektionen får inte vara för närsynt utan behöver lyfta blicken.

Det finns en klar risk att Riksbanken kommer vara för långsam med att lätta på bromsen och därigenom bidra till en onödig fördjupning och förlängning av lågkonjunkturen. I en sådan nedgång ser vi även en risk att den inte tidigt nog slår om och sänker räntan igen. Riksbanken behöver i ord och handling framöver visa att den även gör sitt för att stabilisera den svenska ekonomin.

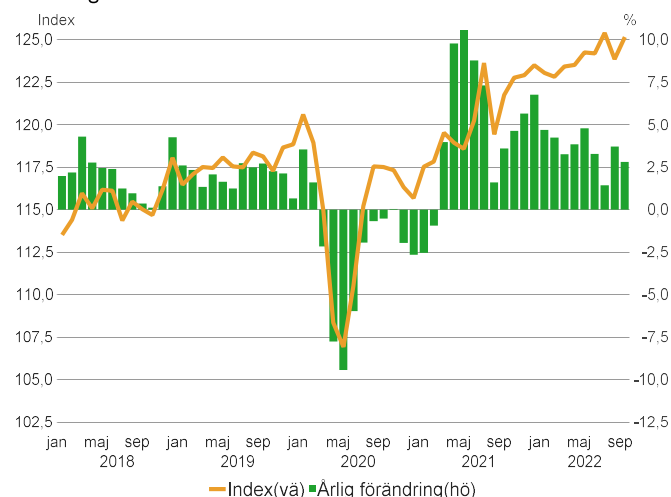
Tobias Brännemo

T.f. chefsekonom Unionen

Nedgång från stark position

Trots många försvårande omständigheter har svensk ekonomi utvecklats imponerande starkt i år. De snabbt stigande elpriserna förra vintern, drivmedelspriser som med råge passerade 20 kr per liter, krigsutbrottet i Ukraina och allt dyrare matkas-sar i butiken har medfört att hushållens syn på den ekonomiska situationen under året nått rekordlåga nivåer. Hushållen gick dock in i detta med ett starkt ekonomiskt utgångsläge efter en lång rad år med stigande reallöner, låga räntor, stark sysselsättningsutveckling och dessutom ett under pandemin ökat sparande. Det har gjort att hushållen har kunnat parera de högre kostnaderna och fortsatt konsumera, vilket i sin tur medfört att näringslivet långt in på året inte såg några större negativa konsekvenser av hushållens pessimistiska stämningssläge. I Unionens konjunkturprognos från i våras spådde vi att tillväxten skulle hållas uppe väl för att dämpas mot slutet av året. Det grundades bland annat i att förbundets fackklubbar ute på företagen var väldigt optimistiska om utvecklingen för det då kommande halvåret. Den förutsägelsen har alltså visat sig stämma väl.

Diagram 1 BNP-indikatorn, index 2011=100 respektive årlig procentuell förändring

Källa: Macrobond och SCB

De senaste månaderna har dock stämningssläget även i näringslivet försämrats avsevärt. Det har synts i flera indikatorer där företag har gått från att bedöma läget som klart starkare än normalt till att balansera på gränsen till vad som indikerar tillväxt eller inte – och trenden är tydligt nedåtgående. Dämpningen sker i olika hastighet för olika delar av ekonomin, till stor del förklarad av hur mycket och snabbt branschen drabbas av att hushållen under hösten börjat dra ner på sin konsumtion.

För inflationens faktiska effekt på hushållens ekonomi blir nu allt större. Riksbankens styrräntehöjningar slår successivt igenom i stigande boräntor i takt med att hushållens bindningstider löper ut. Elprisernas inverkan på det allmänna stämningssläget har också blivit allt större. Framför allt i början av hösten när leveranserna av gas från Ryssland ströps helt med skenande gaspriser som följd. Det gjorde dels att de svenska elpriserna steg snabbt i augusti och september, dels att förväntningarna på vinterns elpriser sköt i höjden. Medierapporteringen fylldes av prognoser för den kommande vinterns elpriser som låg mångdubbelt högre än förra vinterns och hushållen uppmanades att snabbt förbereda en buffert på tiotusentals kronor för kommande elräkningar. Allt detta har lett till att hushållen i

större utsträckning hållit inne på inköp som inte är direkt nödvändiga eller som kan skjutas på framtiden. Det har märkts tydligt i de delar av handeln som är inriktade på den typen av varor, ofta benämnda sällanköpsvaror. Det är också en typ av konsumtion som har varit ovanligt stor under pandemin och behovet kan nog därmed också till viss del för närvarande sägas vara mättat. Även i andra konsumentnära branscher syns en tydlig nedgång, till exempel inom hotell och restaurang, medan läget i industrin fortfarande hålls uppe klart bättre både gällande produktionsnivåer och framtidsförväntningar. Flera storbolag rapporterar om välfyllda orderböcker en bra bit in i nästa år.

Byggsektorn drabbas hårt av nedgången. Bostadspriserna sjunker, antalet avslutade affärer har minskat och på ett år har antalet bostäder till salu ökat med 60 procent. Beviljade bygglov har minskat med 33 procent jämfört med förra året. På privatmarknaden har många renoveringar genomförts under pandemin och efterfrågan minskar nu. Fallet dämpas dock av en ökad efterfrågan på energieffektiviserande åtgärder.

Även i Unionens Branschbarometer syns en tydlig nedjustering i stämningssläge jämfört med den undersökning som genomfördes i våras. Från att i våras ha haft rekordstarka förväntningar är utsikterna enligt klubbarna nu klart mer dämpade. Men även i höstens undersökning är det samlade indexvärdet på en nivå som indikerar tillväxt det kommande halvåret. Då respondenterna ombeds ange förväntan på utvecklingen det kommande halvåret jämfört med utfallet under det föregående halvåret, i kombination med att det senaste halvåret för många företag varit väldigt starkt, kan resultaten närmast ses som förvånansvärt positiva givet det rådande läget. En annan positiv vinkel av undersökningen är att klubbarnas förväntningar på kommande investeringar inte har nedjusterats lika mycket som till exempel försäljning och orderingång. En liknande bild gäller även sysselsättningsförväntningarna som fortfarande ligger över sitt historiska genomsnitt. Det indikerar att många företag inte ser en kommande nedgång som alltför djup eller långdragen, utan fortsätter pågående utvecklingsprojekt och har ambitionen att övervintra personal.

Vi räknar med att vinterns elpriser blir lägre än de skräcksce-narier som målades upp tidigare i höstas. Under första halvan av november var elpriserna lägre än en femtedel av vad marknaden den 1 september trodde att de skulle vara. Även förväntan på vinterns elpriser har mer eller mindre halverats sedan början av september och med gynnsamt väder under de normalt kallaste månaderna kan de till slut även bli lägre än vad som nu förväntas.

I kombination med den aviserade elpriskompensationen blir elprisernas negativa påverkan på hushållen och deras konsumtion därmed mindre än många tidigare räknat med. Vår bedömning är att BNP-tillväxten planar ut de kommande månaderna. Även om förväntansindikatorer försämrats ytterligare och aktiviteten i vissa branscher kommer bromsa in allt tydligare, står ekonomin totalt sett pall ännu ett tag. Den totala tillväxtsiffran för helåret 2022 blir 3 procent.

Däremot kommer den åtstramande effekten av Riksbankens räntehöjningar slå igenom allt mer under nästa år, när höstens stora styrräntehöjningar i tilltagande utsträckning ger avtryck i hushållens redan stigande boläneräntor. Motsvarande förlopp

sker även i vår omvärld. Det bidrar till att den allmänna efterfrågan minskar än mer, att nedgången sprider sig till större delar av ekonomin och att tillväxten faller tillbaka under året. Totalt sett räknar vi med att BNP-tillväxten under 2023 blir -0,7 procent.

Tabell 1 Unionens prognos – försörjningsbalansen, jämförelser föregående år, procent

	2021	2022	2023
BNP	5,1	3,0	-0,7
BNP, kalenderkorrigerat	5,0	3,1	-0,5
Hushållens konsumtion	6,0	3,5	-1,0
Offentlig konsumtion	2,8	0,3	0,2
Fasta bruttoinvesteringar	6,3	4,5	-0,8
Lagerinvesteringar	0,4	0,7	-0,1
Export	7,9	5,0	1,0
Import	9,6	6,5	1,0

Källa: SCB och egna bedömningar

Pressade hushåll minskar konsumtionen

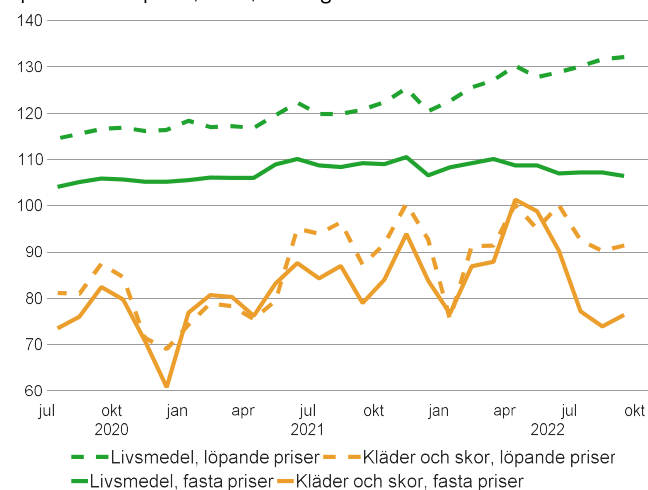
Hushållen har på kort tid fått se sin ekonomiska situation drastiskt förändras. Efter en lång period med låga räntor, låga och stabila elpriser samt under lång tid ihållande reallöneökningar behöver nu hushållen anpassa sig till nya förutsättningar. Det gäller både de redan ökade priserna och stigande räntorna samt en ökad osäkerhet om utvecklingen framöver. Den dramatiska inflationsutvecklingen under 2022 visar tydligt hur skadligt det är för ekonomin när prisstabilitet inte kan upprätthållas.

Hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen har också förändrats dramatiskt det senaste året. Med start under förra hösten har stämningsslaget för hushållen sjunkit till att nu vara på rekordlåga nivåer i Konjunkturinstitutets mätningar. På motsvarande sätt som det länge inte avspeglade sig i ett försämrat stämningsslag bland företagen påverkade det heller inte hushållens faktiska konsumtion, som hållits uppe väl under året. Under de tre första kvartalen ökade konsumtionen i fasta priser med nästan 4 procent jämfört med året innan.

Den stigande inflationen har dock medfört att konsumtionsmönstren ändrats. När priserna stiger räcker pengarna till mindre och hushållen behöver prioritera hårdare vad de lägger pengarna på. Vissa saker går att undvara eller skjuta på framtiden medan andra är mer nödvändiga. Ett exempel på detta åskådliggörs i diagram 2 som visar konsumtionsutvecklingen av livsmedel respektive skor och kläder i både löpande och fasta priser. Skillnaden mellan de två måtten kan enkelt uttryckt beskrivas som att löpande priser visar utvecklingen av hur mycket pengar vi lägger på en viss typ av varor, medan fasta priser visar utvecklingen av hur stort antal av dessa varor vi köper.

Det senaste halvåret har hushållens konsumtion av livsmedel ökat i löpande priser men varit relativt konstant i fasta priser. Hushållen har alltså köpt ungefär lika mycket mat som tidigare men har fått betala mer pengar för den mängden mat. För kläder och skor har hushållen under samma period spenderat mindre pengar än tidigare även i löpande priser och konsumtionen i fasta priser har därför minskat snabbt.

Diagram 2 Konsumtion av livsmedel samt skor och kläder, löpande respektive fasta priser, index, 3 mån glidande medelvärde

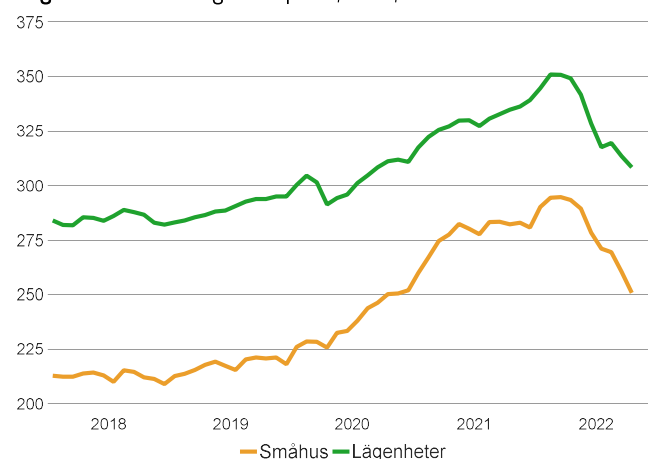
Källa: Macrobond och SCB

Detta, och liknande skillnader i utveckling för olika typer av konsumtion, förklarar att olika branscher drabbas av nedgången olika mycket och vid olika tidpunkter.

Framöver väntas konsumtionen dämpas allt tydligare när hushållens ekonomi försämras ytterligare av fortsatt stigande inflation och räntehöjningar. Den nytillträdde regeringens budget för 2023 var av återhållsam karaktär då den varken ville riskera att spä på inflationen ytterligare eller göra om misstagen från Storbritannien där ett förslag till mycket expansiv budget tidigare i höstas skapade stor dramatik på de finansiella marknaderna. Budgeten innehöll ändå vissa stöd till hushåll med små marginaler, främst i form av att det tidigare tillfälliga högre taket i a-kassan och höjda bostadsbidraget för barnfamiljer görs permanenta. Tillsammans med det tidigare aviserade elprisstödet ger det förutsättningar att dämpa nedgången i hushållens konsumtion.

De stigande räntorna leder till att bostadspriserna faller. Småhuspriserna har minskat med 15 procent sedan toppen kring mars i år och lägenhetspriserna med 11 procent. Vi bedömer att de kan gå ned med ytterligare 5-15 procent innan botten är nådd. Bostadspriserna skulle då i genomsnitt vara på ungefär samma nivå som de var i början av 2020.

Diagram 3 Hus- och lägenhetspriser, index, 2005 = 1 00

Källa: Macrobond och SCB

Fallande bostadspriser har historiskt varit förknippade med minskad konsumtion. Minskade reallöner och en stigande arbetslöshet ger också försämrade förutsättningar för konsumtionen som nu bromsar in allt mer och minskar under 2023.

Den starka konsumtionstillväxten hittills i år gör att ökningstakten för helåret 2022 blir 3,5 procent, men med de försämrade utsikterna för nästa år minskar hushållens konsumtion då med 1 procent.

När det gäller den offentliga konsumtionen innehöll regeringens budget bland annat ökade försvarsanslag samt ökade statsbidrag till kommuner och regioner på omkring 6+6 miljarder i generella respektive riktade bidrag. SKR hade inför budgeten hemställt till regeringen att behovet var 20-30 miljarder utifrån förväntat ökade kostnader.

Den offentliga konsumtionen har de senaste åren påverkats mycket av pandemin, både gällande vård, vaccinering och stora svängningar i sjukfrånvaron. Den sistnämnda var ovanligt hög under inledningen av 2022, vilket minskade den offentliga konsumtionen då, men effekten på den offentliga konsumtionen under 2023 väntas bli den motsatta när förutsättningarna antas bli mer normala. Totalt sett bedömer vi att den offentliga konsumtionen i fasta priser endast ökar marginellt under såväl 2022 som 2023.

Fortsatt investeringsvilja men stramare förutsättningar

Investeringarna har ökat mycket under de senaste åren och fortsatte att göra så under det första halvåret i år, när investeringarna steg med nästan 6 procent jämfört med året innan. Investeringsviljan i näringslivet är också fortsatt god enligt klubbarna i Branschbarometern. Förväntan på det kommande halvårets investeringar har förvisso justerats ned jämfört med i våras, men mindre än de övriga indikatorerna och förväntningarna är kvar över sitt historiska genomsnitt.

Det nu vikande konjunkturläget minskar sannolikt behovet av investeringar i utökad kapacitet, men så länge som företagen ser den kommande nedgången som kortvarig kommer de inte vilja pausa viktiga utvecklingsprojekt. Det finns också ett underliggande investeringsbehov oavsett konjunkturläge. Flera stora svenska företag konkurrerar i yttersta framkant på globala marknader och har inga alternativ till att hela tiden utvecklas för att fortsätta vara teknikledande i sina branscher.

Men förutsättningarna att finansiera investeringar försvåras markant av de stigande räntorna. Det försämrade läget på bostadsmarknaden gör också att bygginvesteringarna faller snabbt. Tillsammans med det allmänt försämrade konjunkturläget dämpar det totalt sett investeringarna under prognosperioden. Vi räknar med att investeringarna ökar med 4,5 procent 2022 för att sedan minska med knappt 1 procent under 2023.

Exporten håller emot

Den svenska exporten har totalt sett haft en bra utveckling under 2021 och första halvåret 2022. Detta trots stora problem inom vissa branscher med brist på insatsvaror och logistikproblem, vilket hållit tillbaka exportökningen inom delar av industrin. Flera exporttunga bolag har dock kunnat dra nytta av att

kronan har försvagats under året. Samtidigt har också tjänsteexporten haft en stark utveckling, inte minst förklarat av att utländsk konsumtion i Sverige ökat snabbt när restriktionerna efter pandemin har lättats. Även detta har troligen gynnats av den svaga kronan.

Framöver väntas exportefterfrågan dämpas i takt med att den globala konjunkturen försvagas. Hittills har dock exporten hållits uppe relativt väl. Orderingången från exportmarknaderna ökade också i september jämfört med månaden innan och var klart högre än ett år tidigare. Men flera indikatorer pekar på att företagen väntar sig en försämring framöver. Till exempel i Business Swedens exportchefsindex där de svarande företagen fortfarande ser ljus på det nuvarande läget men där det framåtblickande delindexet är dystrare.

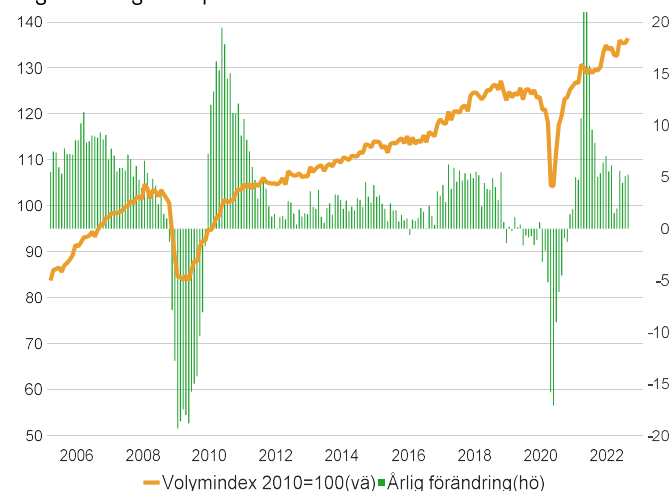
I Branschbarometern har klubbarna skruvat ned exportförväntningarna något sedan i våras men de spår fortfarande ökad export det kommande halvåret. Trots den vikande konjunkturen kommer också stora delar av vår omvärld fortsatt vara i behov av ökade försvarssatsningar och infrastrukturinvesteringar för att minska beroendet av rysk energi samt för att klara klimatmålet. Detta är områden där svensk industri är väl positionerad, vilket kommer lindra den konjunkturrella nedgången.

Totalt sett bedömer vi att exporten ökar med 5 procent i år och med cirka 1 procent 2023.

Världsekonomin bromsar in

Liksom den svenska ekonomin dämpas även den globala ekonomin under 2023. Den globala tillväxten beräknas avta från 6,0 procent 2021 till 3,2 procent 2022 och 2,7 procent 2023. Avmattningen beror mycket på att centralbanker stramar åt penningpolitiken för att få ner inflationen mot målen, vilket sker till priset av lägre tillväxt. Internationella valutafondens bedömning är att en recession är sannolik i ett antal länder som tillsammans utgör närmare en tredjedel av den globala ekonomin.

Diagram 4 Världshandelns utveckling, fasta priser, volymindex respektive årlig förändringstakt i procent

Källa: Macrobond

Världsekonomin står inför en rad utmaningar med den högsta inflationen på årtionden, fortsatta störningar i globala le-

veranskedjor, en snabb och kraftfull penningpolitisk åtstramning, Rysslands invasion av Ukraina samt inbromsningen i Kina.

Den globala inflationen förblir hög men väntas vända ned under nästa år. Den beräknas bli 8,8 procent 2022 för att sedan minska till 6,5 procent 2023.

Den globala industriproduktionen och utrikeshandeln har fortsatt att utvecklas starkt och ligger på rejält högre nivåer än innan pandemin. En avmattning väntas ske under 2023 men med en återhämtning året därpå. Pressen på globala värdekedjor har lättat och fortsätter på den vägen, vilket sänker inflationstrycket globalt.

USA hade ett starkt 2021 följt av ett svagare första halvår i år, men BNP-tillväxten återhämtade sig under tredje kvartalet och ökade då med 2,6 procent i årstakt. För helåret i år bedömer vi att tillväxten blir 1,6 procent följt av 1,3 procent nästa år. Utvecklingen på arbetsmarknaden har varit mycket god med sysselsättningsnivåer högre än innan pandemin och en arbetslöshet på historiskt låga nivåer.

Inflationen är hög men har sjunkit i ett kvartal och förväntas fortsätta sjunka framöver. Centralbanken Federal Reserve har gjort stora höjningar av styrräntan och kommunicerat att det är sannolikt med fortsatta höjningar. Fed siktar på en mjuklandning av ekonomin men det finns risker att åtstramningen av penningpolitiken leder till en större nedkylning av ekonomin än befarat, med stigande arbetslöshet som följd.

Återhämtningen i euroområdet under 2021 var stark och den samlade BNP steg med över 5 procent. Kriget slår i år hårt mot Europa, framför allt genom stigande el- och gaspriser som pressar hushåll och företag. Tillverkningsindustrin påverkas negativt av de höga kostnaderna för energi, minskade gasleveranser och flaskhalsar i leveranskedjor. Stämningsläget bland hushållen är mycket dystert. Arbetsmarknaden är än så länge robust och arbetslösheten är på historiskt låga nivåer, även om utvecklingen skiljer sig mellan länderna. Tillväxten bromsar in från 3,1 procent 2022 till 0,2 procent 2023.

EU har under hösten enats om ett stödpaket för att hantera energikrisen i vinter. Paketet innehåller åtgärder för att minska efterfrågan på el under toppplastimmar för att få ner elpriset, åtgärder för att samla in överskottsintäkter från elproduktion och ett solidaritetsbidrag från fossilbränslesektorernas överskottsvinster som ska användas för att mildra konsekvenserna för hushåll och företag som drabbas av de höga elpriserna. Dessa åtgärder, tillsammans med fyllda gaslager och ett hittills fördelaktigt väder, kommer mildra de negativa effekterna av elpriserna på produktionen och arbetsmarknaden i vinter och nästa år.

Tyskland är ett av de länder som har drabbats hårdast av energikrisen. Tyskarna har till stor del förlitat sig på rysk naturgas för sin energiförsörjning till både hushållen och industrin. När Ryssland stängde kranarna blev läget snabbt ansträngt. Inflationen i oktober var uppe på 10,4 procent vilket är den högsta nivån sedan 1951. Hög inflation i kombination med osäkerhet kring energiförsörjningen har bidragit till ett dystert stämningsläge i tysk ekonomi. Nyligen införde regeringen ett stödpaket på 200 miljarder euro som bland annat innehåller pristak

på el och gas för hushållen och företagen. Utmaningen att ersätta den ryska gasen med flytande naturgas har gått bättre än förväntat och Tyskland har nu helt fulla gaslager inför vintern.

Tysk BNP bedöms växa med 1,5 procent i år och krympa med -0,5 procent 2023. Arbetsmarknaden har visat motståndskraft trots de försämrade ekonomiska utsikterna men en ökad arbetslöshet är att vänta. Sysselsättningen är på högre nivå än innan krisen men arbetslösheten har stigit till 5,5 procent i oktober från årslägstanoteringen på 5 procent i maj. Den ökningen är dock huvudsakligen en effekt av att ukrainska flyktingar nu räknats in i arbetsmarknadsstatistiken. Tysk industri och export väntas påverkas negativt framöver till följd av höga energipriser, en vikande global efterfrågan och inbromsningen i Kina och Storbritannien, vilka är Tysklands viktigaste exportmarknader.

Kina har inte drabbats av den höga inflationen på samma sätt som Europa och USA. I oktober uppmättes inflationen till 2,1 procent och Kinas producentprisindex minskade med 1,3 procent jämfört med samma period förra året. Istället har Kina stora strukturella problem på hemmamarknaden och BNP-utvecklingen är relativt svag.

Nedgången beror bland annat på Kinas nolltolerans mot smittspridning av covid med följderna att man stängt ned mångmiljonstäder, vilket i sin tur har hämmat tillväxten. Det finns signaler att en lättnad kan komma, men om strategin bibehålls leder det till att landets ekonomiska utveckling även fortsatt hämmas. Kina kommer därmed inte vara en lika stark motor för den globala tillväxten som landet har varit under de senaste två decennierna.

Kina har också stora problem i fastighetssektorn där flera företag brottas med likviditetsproblem, minskad försäljning och fallande bostadsinvesteringar. Fastighetssektorn är enorm och utgör runt en femtedel av den kinesiska ekonomin. Kina genomför omfattande finanspolitiska stimulanser för att hålla uppe tillväxten. Trots det väntas BNP-tillväxten i år bli relativt låga 3,2 procent. Det innebär att Kina inte når tillväxtmålet på 5,5 procent. Under 2023 och 2024 väntas tillväxten bli drygt 4 procent per år, vilket visserligen är närmre målet, men historiskt sett ändå låga tillväxttal. Utvecklingen i Kina får konsekvenser globalt eftersom avmattningen där påverkar globala handelskedjor.

De senaste åren i Storbritannien har varit turbulenta med bland annat Brexit, pandemin och regeringar som skakats av återkommande förtroendekriser. Den ekonomiska upphämtningen efter pandemin har varit utdragen och BNP är kvar på strax under förkrisnivå. BNP för helåret 2022 bedöms öka med 3,6 procent men i stort sett vara oförändrad 2023.

Arbetsmarknaden i Storbritannien är het och i september var arbetslösheten 3,6 procent, den lägsta nivån sedan 1974. Inflationen i oktober var 11,1 procent och väntas fortsätta stiga under vintern för att sedan minska.

Finland har haft en stark ekonomisk utveckling under det första halvåret i år, men tillväxtutsikterna har försämrats. Energit krisen och den accelererande inflationen ökar risken för recession. Arbetsmarknaden har varit stark men den vikande konjunkturen gör att medvinden avtar. Under sommaren har sysselsättningen börjat sjunka och arbetslösheten börjat stiga

något. Finlands centralbank ser framför sig en tillväxt på 2,2 procent för 2022, 0,3 procent under 2023.

I Norge och Danmark är aktiviteten i ekonomierna hög och arbetsmarknaden stark, men nu syns tecken på avmattning. Norska centralbanken tror på 2,8 procents BNP-tillväxt i år följt av en svagare utveckling på 0,8 procent under 2023. Danmarks centralbank spår en dansk tillväxt på 2,0 procent i år, följt av ett svagt 2023 på -0,1 procent.

Tabell 2 Internationell BNP-tillväxt, procentuell förändring årstakt

	2021	2022	2023
Världen	6,0	3,2	2,7
USA	5,7	1,6	1,3
Kina	8,1	3,2	4,2
Euroområdet	5,2	3,1	0,2
Tyskland	2,6	1,5	-0,5
Storbritannien	7,4	3,6	0,1

Källa: IMF och egna bedömningar

Risker för prognosen

Penningpolitiken agerar kraftigt för att få ned den höga inflationen och ekonomin stramas nu åt i en snabbare takt än på mycket länge. Tillsammans med att inflationen är osedvanligt hög och att svenska hushåll nu är högre belånade än vid tidigare åtströmningar, gör det att det är svårt att bedöma hur stora effekterna blir denna gång. I vår prognos räknar vi med en tydlig inbromsning och att den ekonomiska aktiviteten minskar under nästa år, men det finns en risk att de negativa effekterna av åtstramningen blir ännu större än vad vi räknat med.

Vi räknar inte heller med någon ytterligare stor ekonomisk chock under prognosperioden, även om en del orosmoln finns. Inte minst kopplat till utvecklingen i Kina där till exempel ytterligare och långvariga utbrott av covid-19 med efterföljande omfattande nedstängningar, än större problem på fastighetsmarknaden än idag med större spridning till övriga ekonomin eller en större konflikt med Taiwan skulle kunna få stora konsekvenser.

En ytterligare upptrappning eller utökning av kriget i Ukraina skulle naturligtvis innebära stora påfrestningar på ekonomin, inte minst i Europa.

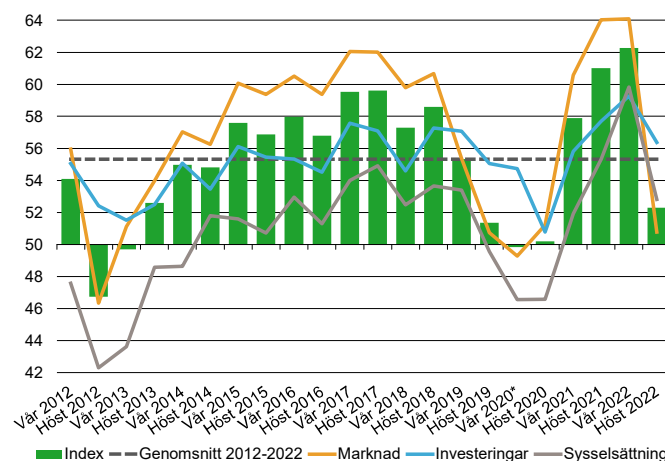
Å andra sidan finns det faktorer som skulle kunna ge en mer gynnsam utveckling än i vår prognos. Inflationen kan vända nedåt tidigare än vi räknar med och med lyhörda och snabbfotade ekonomiska beslutsfattare skulle då de negativa effekterna på ekonomin kunna motverkas med större kraft än om inflationen förblir hög under en längre tid.

Unionens Branschbarometer

Unionen genomför två gånger per år Branschbarometern – en enkätundersökning bland de av förbundets klubbar som har minst 20 medlemmar och vars arbetsgivare är en del av det privata näringslivet. Huvudfokus är klubbarnas bedömningar av företagets utsikter inför det kommande halvåret, satt i relation till det senaste halvårets utveckling. Svaren presenteras nedbrutet på sektorer och branscher samt på geografiska regioner. Den nu aktuella undersökningen genomfördes under första halvan av oktober.

Ett halvår i sidled snarare än i utförsbacke

Diagram 5 Konjunkturläget i näringslivet enligt Unionens klubbar, total- och delindex, 50=neutralvärde

*Våren 2020 genomfördes undersökningen i mars, strax innan krisens utbrott i Sverige.

Källa: Unionens Branschbarometer

Branschbarometerens totalindex har sjunkit med tio enheter sedan i våras.¹ Det är den största nedgången under de senaste tio åren.² Indexet befinner sig nu under det historiska genomsnittet. Dock – det befinner sig fortfarande över 50, vilket markerar gränsen mellan positivt och negativt stämningsslag. Det handlar alltså inte om sammantaget negativa förväntningar på den närmaste framtiden, snarare om ett halvår i sidled.

Utgångsläget för det kommande halvåret är också starkt. I vårens undersökning, som genomfördes under första halvan av april och alltså mer än en månad efter det att Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina inleddes, låg förväntningarna inför våren och sommaren på rekordhög nivå. Sysselsättningen väntades öka mycket starkt, likaså investeringarna, försäljningen och vinsten. När det andra och tredje kvartalet nu summerats visar det sig att klubbarnas prognoser i stor utsträckning var rättvisande. Även om toppen nu kan ha passerats, vilket klubbarnas bedömning av lönsamhetsläget nu jämfört med i våras indikerar, ser de framför sig ett halvår där stämningsslaget hålls uppe relativt väl.

¹ Indexet är en sammanvägning av resultatet för sju indikatorer, vilka omfattar förväntad utveckling under det kommande halvåret gällande företagets marknad (orderingång, försäljning och vinstutveckling), investeringar och sysselsättning.

² Det kraftiga fallet under våren 2020 fångades inte upp av undersökningen, eftersom det, och delvis även den snabba rekylen, inträffade mellan två undersökningstillfällen.

Unionenklubbarnas bedömning av konjunkturen hösten 2022

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – branschindelat*

	Bas-industri	Fordons-industri	Maskin- & metallvaru-industri	Övrig industri	Bygg	It & telekom	Konsult & bemanning	Transport & logistik	Övriga företags-tjänster	Detalj-handel	Parti-handel	Övriga tjänster	Totalt hösten 2022
Ordergång	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Minskning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
Försäljning	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
Export	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
Försäljningspriser	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
Vinstutveckling	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%

Investeringar

I kapacitet	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
I nya marknader	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
I forskning & utveckling	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
I kompetens	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%

Sysselsättning

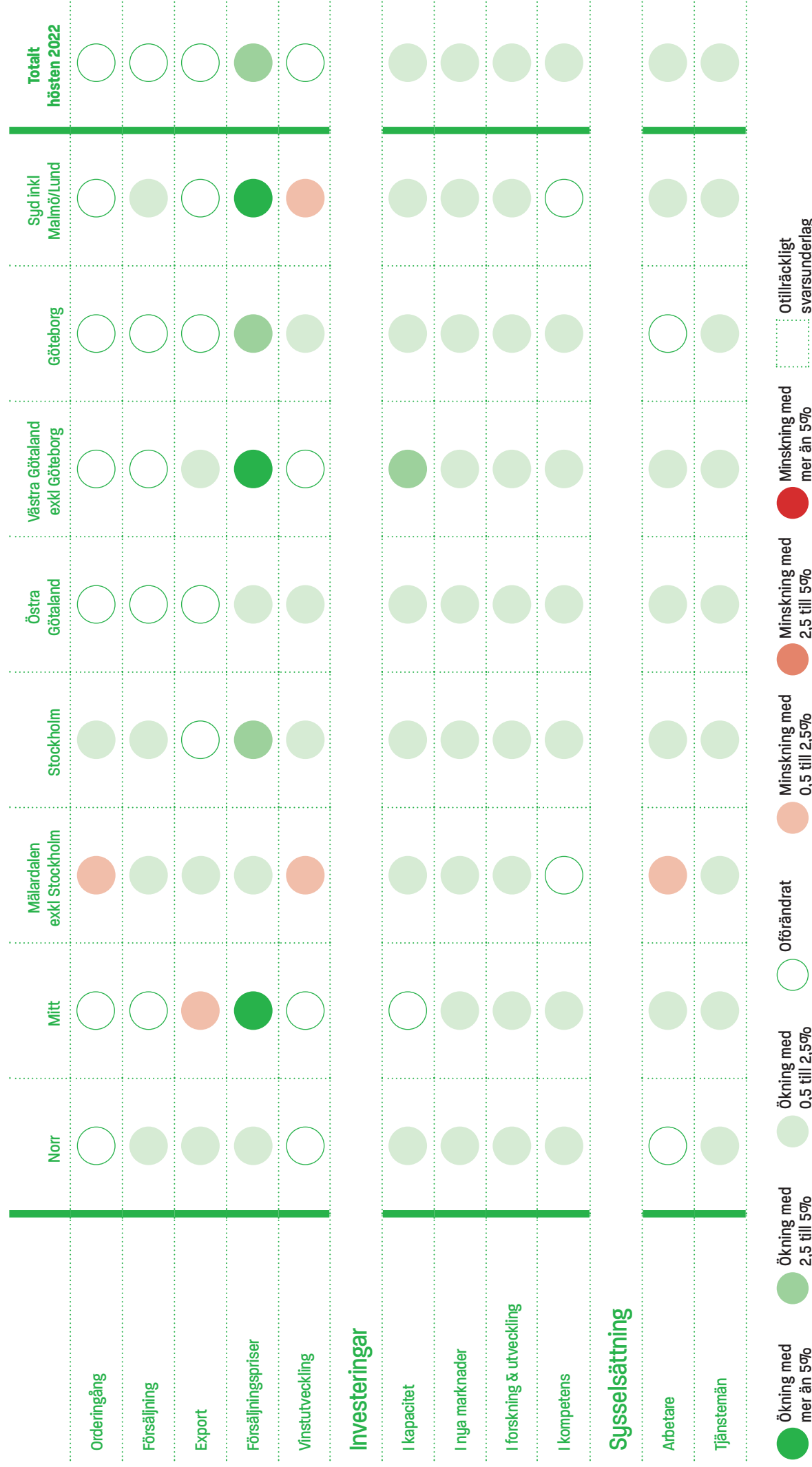
Arbetare	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%
Tjänstemän	Ökning med 2,5 till 5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%	Ökning med 0,5 till 2,5%

*Basindustri: kemi, skog/papper och stål/gruv. Övrig industri: försvar, livsmedel, läkemedel och övriga industribranscher. IT-konsulter ingår i Konsult och bemanning.

Unionenklubbarnas bedömning av konjunkturen hösten 2022

Det kommande halvåret i förhållande till det senaste halvåret – regionindelat*

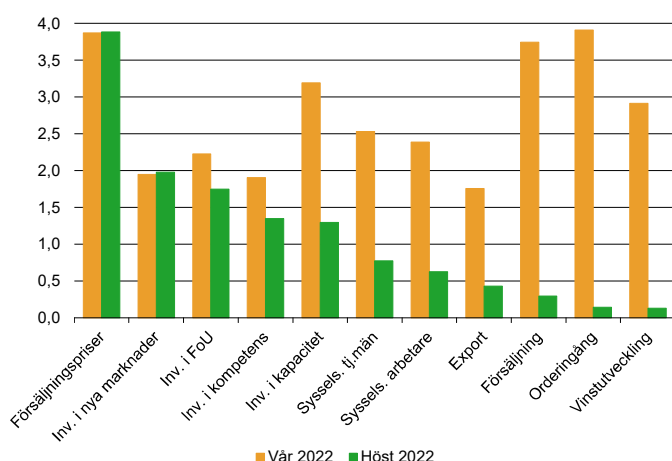
* **Norr:** Lappland, Norrbotten, Västerbotten, Ångermanland, Jämtland och Härjedalen. **Mitt:** Hälsingland, Gästrikland, Dalarna och Värmland. **Mälardalen:** Uppland, Södermanland, Västmanland, Närke och Gotland. **Östra Götaland:** Östergötland, Småland och Öland. **Västra Götaland:** Västergötland, Dalsland, Bohuslän och norra Halland. **Syd:** Blekinge, södra Halland och Skåne.

De nedskruvade förväntningarna jämfört med i våras gäller för samtliga tre delkomponenter i Branschbarometerns index: marknad, investeringar och sysselsättning. Kraftigast har marknadsutsikterna dämpats. Investeringsutsikterna håller emot bäst och ligger – liksom sysselsättningen – kvar över sitt historiska genomsnitt. Profilen på förändringarna i utsikter jämfört med i våras är inte förvånande. Investeringsplaner är generellt mer trögrörliga än bemanningsplaner, vilka i sin tur brukar vara mindre volatila än efterfrågan.

Den nu rådande situationen med sysselsättningsutsikter som ligger högre än marknadsutsikterna är däremot iögonfallande, det har inte inträffat tidigare i Branschbarometern. En förklaring till detta speciella läge kan vara att företagen ser dämpningen i efterfrågan som kortvarig, en annan att det fortsatt finns en stor orderstock att beta av som dämpar effekterna av en avsväljad efterfrågan, en tredje den stora bristen på arbetskraft som rått under en längre tid. Den gör att företagen dels går in i en tid av förutsett dämpad efterfrågan med en i utgångsläget ofrivilligt låg bemanning, dels att de kan tänkas vilja hålla hårt i befintlig personal med den färsk erfarenheten att det varit svårt att rekrytera när det senast fanns ett behov.

Att investeringsplanerna hålls uppe så pass väl tyder på att den avkylning av marknaden som företagen ser framför sig för närvarande vare sig bedöms som påfallande kraftfull eller långdragen. Det indikerar även att det finns en finansiell buffert och fallhöjd som är tillräckligt stor för att klara dessa ökade investeringar trots stigande räntor och därmed ökade finansieringskostnader.

Diagram 6 Förväntansläget uppdelat på indikatorer, förväntad förändring i procent jmf föregående halvår

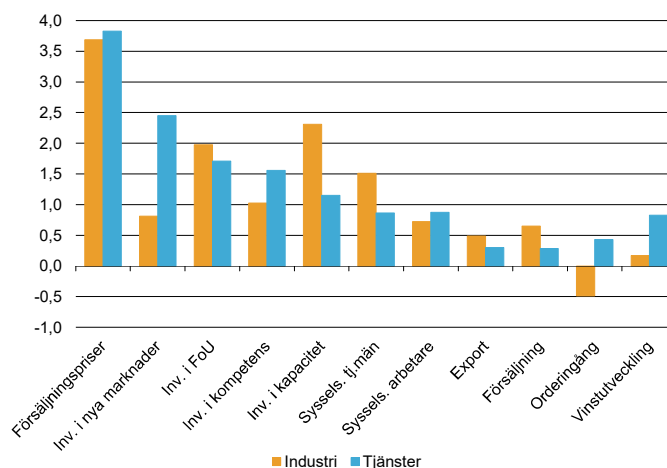

Källa: Unionens Branschbarometer

För nio av elva indikatorer har förväntningarna på utvecklingen den närmaste framtiden sjunkit jämfört med i våras. Försäljningspriser och investeringar i nya marknader avviker genom att ligga kvar på samma höga ökningstakt som i våras. Kraftigast har förväntningarna skrivits ner gällande orderingång och försäljning. Båda förutsågs i våras växa starkt – nu är prognosen nolltillväxt det kommande halvåret. Att vinstutvecklingen väntas bli oförändrad trots kraftigt stigande försälj-

ningspriser (och oförändrad försäljning) ger implicit att företagen väntar sig kraftigt stigande kostnader. Drivande i detta är inköpspriserna, vilka enligt klubbarna kommer att stiga i snabb takt det kommande halvåret – även om ökningstakten förväntas sjunka något jämfört med det senaste halvåret (mer om detta går att läsa i rapportens inflationskapitel). En annan vinkel på dessa undersökningsresultat är att företagen det kommande halvåret faktiskt i genomsnitt väntas kunna höja försäljningspriserna i tillräcklig takt för att kunna behålla nuvarande vinstnivå – trots fortsatt snabbt stigande inköpspriser.

Diagram 7 Förväntansläget uppdelat på indikatorer och sektor, förväntad förändring i procent jmf föregående halvår

Källa: Unionens Branschbarometer

Stämningssläget är sammantaget aningen mer positivt i tjänstesektorn än i industrin, även om dämpningen jämfört med i våras är störst i tjänstesektorn. Värt att notera är att försäljningspriserna väntas stiga lika snabbt för båda sektorerna, trots att de markant skiljer sig åt gällande exportberoende och internationell konkurrens. Vinstutsikterna ser snäppet bättre ut i tjänstesektorn än i industrin, vilket går i linje med att ökningstakten för inköpspriser under det senaste halvåret enligt klubbarna legat lägre i tjänstesektorn. De högre vinstutsikterna i tjänstesektorn kan även ses i ljuset av att lönsamheten relativt ett normalläge för sektorn i utgångsläget är svagare där än inom industrin – delar av tjänstesektorn lider fortsatt av kvardröjande effekter av pandemin.

I båda sektorerna hålls investeringarna i forskning och utveckling (FoU) uppe relativt väl och i industrin väntas investeringarna i kapacitet öka i god takt. Detta kan kopplas till att kapacitetsutnyttjandet i industrin enligt Konjunkturinstitutets mätningar ligger på samma rekordhöga nivåer som under åren närmast innan pandemin. Sysselsättningen väntas öka i båda sektorerna och för såväl arbetare som tjänstemän, men mest för tjänstemän inom industrin.³

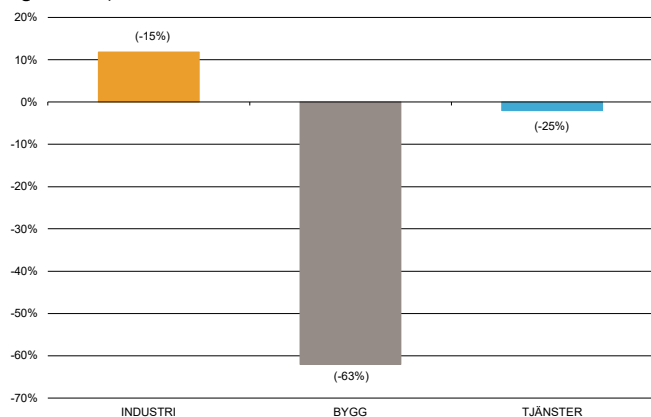
Dystert inom bygg, uppåt för fordonsindustrin

Nedgången i stämningssläget i näringslivet sedan i våras är bred. För de tolv branscher som undersökningen täcker har indexet sjunkit i elva. Även i detta allmänt nedtonade sammanhang sticker nuläget och utsikterna inom byggbranschen ut i negativ

³ En strukturell skevhet i Branschbarometern slår igenom i sysselsättningsciffrorna. Undersökningen riktar sig till klubbar inom privata

bemärkelse. Under det senaste året har lönsamhetsläget i branschen försämrats kraftigt – från att förra hösten ha legat på +29 och i våras på +1 är nettotalet nu -62.⁴ En förklaring är att bygg är den bransch i undersökningen som har haft den största höjningen av inköpspriser under det senaste halvåret.

Diagram 8 Nulägesbedömning av företagets lönsamhet, viktade nettoandelar i procent, 0 = normalläge, förändring i procentandelar jmf förra mätningen inom parentes

Källa: Unionens Branschbarometer

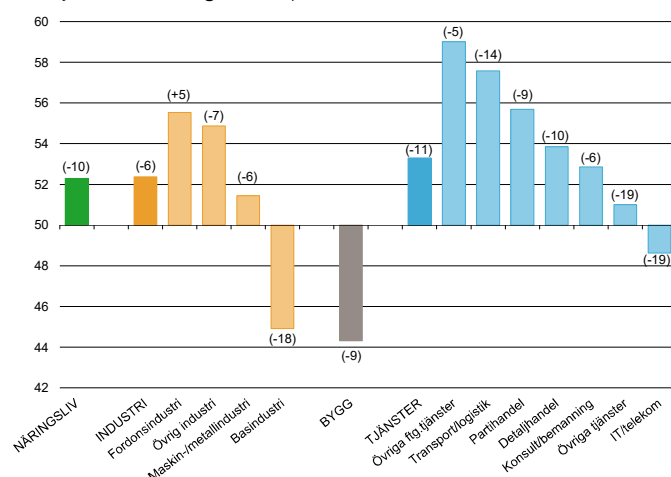
Av samtliga branscher är bygg den med de sammantaget mest negativa utsikterna inför det kommande halvåret, index ligger på den lägsta nivån som noterats för branschen sedan 2013. Vinsten väntas sjunka ytterligare det kommande halvåret, som ett resultat av fortsatt snabbt stigande inköpspriser och en vikande marknad som inte tillåter att försäljningspriserna höjs i tillräcklig takt för att kunna kompensera. Den negativa effekten på bostadspriserna av redan höjda och annonserat fortsatt stigande räntor, kombinerat med höga elpriser, är markant. Nära hälften av byggklubbarna svarar att bristande efterfrågan är det eller ett av de främsta hindren för företaget att expandera i nuläget. Detta innebär dels en relativt stor ökning sedan i våras, dels att bygg är en av de branscher i undersökningen där en vikande efterfrågan i dagsläget är som mest påtaglig. Neddragningar i sysselsättning är att vänta för både arbetare och tjänstemän. Det är den enda branschen där detta förutses.

Även inom basindustrin är stämningssläget negativt. Branschen hör till de för vilka index sjunkit mest sedan i våras. Även lönsamhetsläget bedöms ha försvagats det senaste halvåret. Till skillnad från byggbranschen handlar det för basindustrin dock om försämringsringar från ett (mycket) starkt utgångsläge. Av basindustrins delbranscher är det främst stål och gruv som bidrar till det försämrade stämningssläget, medan skog och papper förutser en sidledsförflyttning på en hög nivå under det kommande halvåret.

Basindustrin som helhet har en tid av mycket god efterfrågan och försäljning bakom sig. Trots försämringen sedan i våras är lönsamheten i nuläget ändå fortsatt god och den högsta bland alla

branscher relativt ett bedömt normalläge. Basindustrins starka utgångsläge är ett resultat av en utveckling under det senaste året som i flera avseenden varit mer gynnsam, eller i alla fall mindre skadlig, än för andra branscher. Flera av dessa relativa fördelar kommer troligen kvarstå under det kommande halvåret. Basindustrin har varit något mindre exponerad för komponentbrist än andra delar av industrin, och med sitt ofta låga importberoende och sin stora exportandel har den mer entydigt än annan industri dragit fördel av kronans försvagning. Till det ska läggas att de globala fraktproblemen i spåren av Coronakrisen, som havererat leveranskedjor för stora delar av industrin och handelsbranscherna, i ett viktigt avseende spelat den svenska basindustrin i händerna. Detta eftersom de inneburit ett minskat tryck från utomeuropeiska konkurrenter på den för de svenska produktionsanläggningarna så betydelsefulla europeiska marknaden.

Diagram 9 Förväntansläget i Unionens Branschbarometer uppdelat på sektorer och branscher, index med 50=neutralvärde, förändring i indexenheter jmf förra mätningen inom parentes⁵

Källa: Unionens Branschbarometer

Det ska i sammanhanget påpekas att basindustrin är en stor energikonsument och utvecklingen gällande el-/energipriserna lyfts i undersökningen som ett av de största hindren i nuläget för basindustrin att expandera. De kraftiga prisökningarna på energi har överlag dock – ännu, och förstås med undantag – inte tyngt branschen i en grad som rakt av motsvarar prisökningarnas storlek. Dels på grund av att industrin som huvudregel jämnar ut prisvariationer genom prissäkringar, dels för att delar av basindustrin även är stora elproducenter, som i den kapaciteten – som en bieffekt av den huvudsakliga affären – delvis kunnat väga upp eventuella stigande kostnader.

Fordonsindustrin avviker från samtliga övriga branscher med en bättre lönsamhet i nuläget och ett sammantaget starkt stämningssläge inför det kommande halvåret jämfört med i våras. Det är fortsatt så att det huvudsakliga problemet för branschen inte

⁴ Skalan går mellan -100 (alla svarande bedömer lönsamhetsläget som sämre än normalt) och +100 (alla bedömer lönsamhetsläget som bättre än normalt), med 0 som ett neutralt läge.

⁵ Övrig industri utgörs av: försvars-, livsmedels-, läkemedelsindustri samt övrig tillverkande verksamhet. Övriga företagstjänster samlar tjänsteföretag med det gemensamma att de i huvudsak har andra företag/offentlig sektor som sina kunder samt tillhör branscher som inte

samlar ett tillräckligt svarsunderlag i undersökningen för att särredovisas. Basindustrin utgörs av följande underbranscher: kemi-, skogs- och pappers- samt stål- och gruvindustri. Övriga tjänster består i huvudsak av delbranscherna media, turism och hotell & restaurang. It-konsulter ingår i branschen konsult & bemanning, och inte i it & telekom.

handlar om bristande efterfrågan från kunderna, utan om leveransskedjorna. Tre av fyra fordonsklubbar svarar att komponentbrist är det eller ett av de största hindren för företagets expansion i nuläget, och fyra av tio av dessa fordonstillverkare har som en följd av komponentbristen under det senaste halvåret tackat nej till affärer. Klubbarnas optimism inför det kommande halvåret tyder på att den segdragna komponentbristen slutligen väntas mildras. Försäljningsutsikterna är positiva – inte minst från exportmarknaden – orderingången väntas ligga kvar på samma nivå som under det senaste halvåret och vinsten stärks något. Investeringarna i kapacitet förutses öka i god takt och sysselsättningen av tjänstemän stiger i branschen.

Inom tjänstesektorn är stämningsslaget inför det kommande halvåret svalast i it & telekombranschen, förväntningarna har skruvats ner avsevärt sedan i våras och lönsamheten bedöms i nuläget vara sämre än normalt. En uppdelning på de två delbranscherna visar att det stora skiftet sedan i våras skett inom telekom – från en då i alla avseenden mycket stark konjunktutsikt, till en förväntan på det kommande halvåret som nu innebär minskad försäljning och vinst, sjunkande kapacitetsinvesteringar och neddragningar på tjänstemannasidan. Sedan i våras har stämningen visserligen kylts ner även inom it, men inte lika drastiskt som inom telekom. Här väntas såväl marknaden som investeringarna ligga kvar på samma nivåer som under det senaste halvåret, och sysselsättningen stiga.

Givet hushållens rekorddystra syn på den egna ekonomin (enligt Konjunkturinstitutets mätningar), är stämningsslaget inom handeln möjligen överraskande positivt i Branschbarometern. För både parti- och detaljhandeln är lönsamhetsläget i stort sett oförändrat positivt sedan i våras och för partihandelns del innebär det en klart starkare lönsamhet än normalt. Den övergripande indexnivån har visserligen sjunkit, men ligger fortsatt med marginal över brytpunkten 50 i båda branscherna. Såväl försäljning som vinst väntas växa i långsam takt och sysselsättningen sammantaget öka, med tyngdpunkten inom partihandeln.

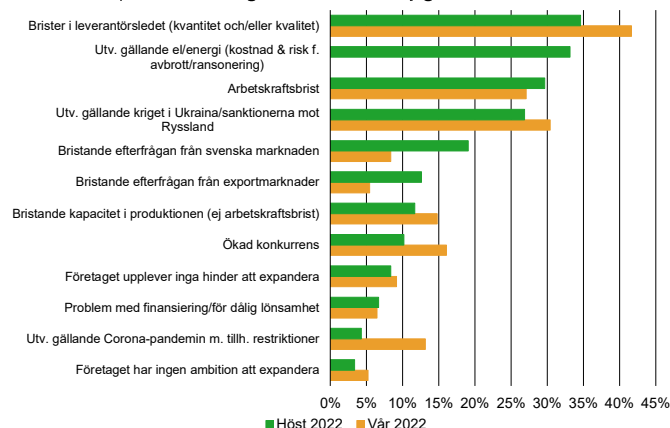
En uppdelning av detaljhandeln i dagligvaru- respektive sällanköpshandeln pekar dock mot att den senare börjat känna av en åtstramad konsumtion från hushållen. Sedan i våras har lönsamhetsläget påtagligt försämrats inom sällanköpshandeln och bedöms av klubbarna nu vara något sämre än normalt – och sämre än inom dagligvaruhandeln. Medan dagligvaruhandeln ser en stigande försäljning, kraftigt höjda försäljningspriser och en växande vinst det kommande halvåret, bedömer klubbarna inom sällanköpshandeln möjligheten till höjda försäljningspriser som avsevärt mindre. Lönsamheten kommer som en följd att försämrats ytterligare.

Nära kopplad till dagligvaruhandeln är livsmedelsindustrin, som i Branschbarometern ryms i den samlande branschbeteckningen "övrig industri". Av klubbarnas svar är det tydligt att livsmedelsproducenterna befinner sig i en trång sits, kanske är detta delvis en spegelbild av det relativt optimistiska tonfallet inom dagligvaruhandeln. Även om de väntas höra till dem som kommer höja sina försäljningspriser mest av alla det kommande halvåret, ligger livsmedelsproducenterna även i topp gällande ökande inköpspriser när de senaste sex månadernas utveckling läggs samman med prognosen för det kommande

halvåret. Lönsamheten för livsmedelsindustrin väntas som ett resultat inte förbättras det kommande halvåret, och det från ett rådande läge där de hör till dem med sämst relativ lönsamhet av samtliga branscher. En minskad sysselsättning på arbetsmarknaden förväntas.

Arbetskraftsbristen kvarstår, trots svalnande efterfrågan

Diagram 10 Vilket/vilka är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget? Flera svar möjliga

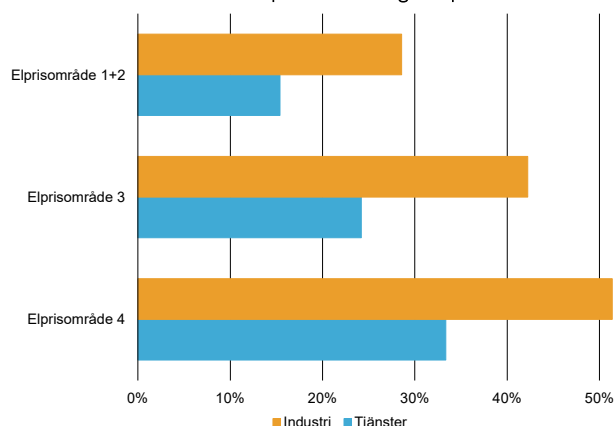
Källa: Unionens Branschbarometer

Gällande vissa branscher har ovan redan redogjorts för vilket eller vilka som enligt klubbarna är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget. För näringslivet som helhet är det fortsatt brister i leverantörsledet som hålls fram som det enskilt vanligaste av dessa hinder. Särskilt utbrett är problemet inom industrin. Andelen som svarar detta har dock minskat sedan i våras och även jämfört med för ett år sedan. Nästan jämsides med leverantörsproblemen rankas utvecklingen gällande priset på och tillgången till el och annan energi. Andelen som anger detta som hinder är störst inom industrin, men det är i allra högsta grad ett betydande hinder även för tjänsteföretagen.

En indelning och analys av svaren efter de fyra elprisområdena visar, knappast överraskande, att det är bland industriföretagen i elprisområde 4 som det är vanligast att el-/energisituationen utgör ett hinder; mer än hälften av dessa klubbar (51 procent) anger detta. Det är också det hinder som störst andel av såväl industri- som tjänsteföretag i denna del av landet ser i dagsläget. Detta kan jämföras med motsvarande andel för industriföretagen i elprisområde 1 och 2 – där prisökningarna varit avsevärt måttligare än i södra Sverige – på knappt 3 av 10 (29 procent).

Vilken vinkel på spridningen i andel mellan de olika elprisområdena som är mest intressant – exempelvis i ljuset av regeringens lanserade elprisstöd där Norrland helt exkluderas – är inte uppenbart. Att pris och tillgång på el/energi i nuläget är det eller ett av de främsta hindren för expansion för mer än vart annat industriföretag i södra Götaland? Eller att – de relativt sett små prisökningarna till trots – nästan 3 av 10 företag i den basindustritunga och därmed elintensiva norrländska industrisektorn anger detta hinder?

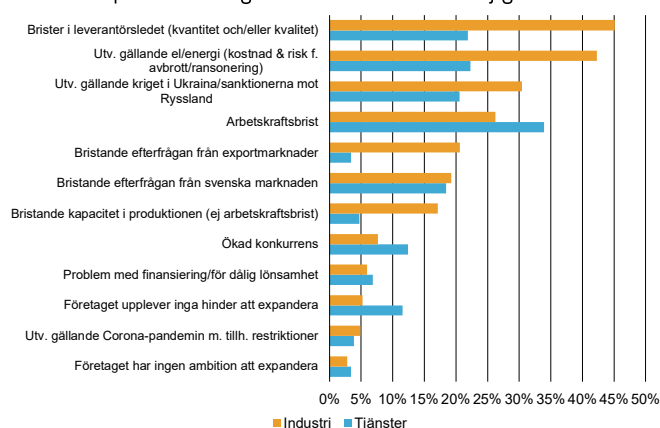
Diagram 11 Andel som angivit utvecklingen gällande el/energi (kostnad och risk för avbrott/ransonering) som det/ett av de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget. Elprisområde⁶

Källa: Unionens Branschbarometer

Att konjunkturen allmänt börjat vika nedåt blir tydligt även i frågan om expansionshinder. 26 procent av klubbarna anger bristande efterfrågan från den svenska marknaden och/eller från utlandet, vilket är mer än en fördubblad andel jämfört med för sex månader sedan. Främst märks denna ökning inom industrin. Där ser nu var tredje klubb bristande efterfrågan som det eller att av de främsta hindren för expansion, jämfört med var tionde i våras.

Diagram 12 Vilket/vilka är de främsta hindren för den svenska verksamheten att expandera i nuläget? Sektorer. Flera svar möjliga

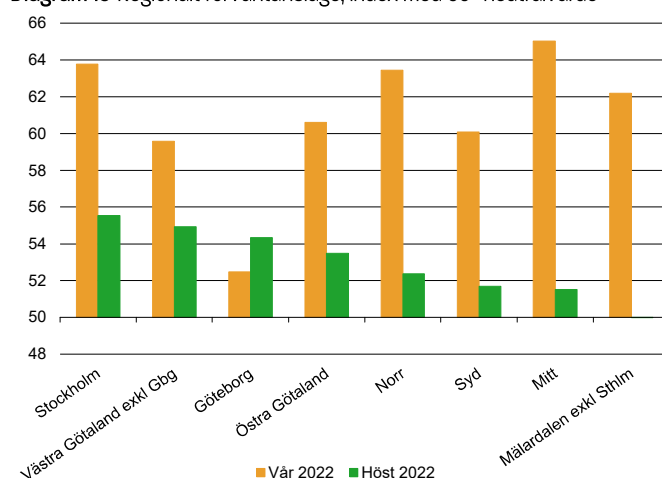
Källa: Unionens Branschbarometer

Ytterligare ett resultat som är värt att lyfta fram är den fortsatt mycket utbredda bristen på arbetskraft. Trots det generellt avsvalnade stämningssläget i Branschbarometern är bristen på arbetskraft fortsatt med bred marginal det hinder för expansion som störst andel av klubbarna inom tjänstesektorn anger. Även inom industrin är problemet utbredd. Inom både sektorerna har andelen som anger detta som det eller ett av de främsta hindren faktiskt växt ytterligare från de redan höga nivåerna i våras. (För vidare resonemang om arbetskraftsbristen hänvisas till rapportens arbetsmarknadskapitel.)

Göteborg enda region med stärkt stämningssläge

En analys av resultaten i Branschbarometern utifrån geografi visar kortfattat två saker: stämningssläget har skruvats ner väsentligt i sju av åtta regioner sedan i våras, samt att indexet trots detta inte indikerar sammantaget negativa utsikter för någon region det kommande halvåret.

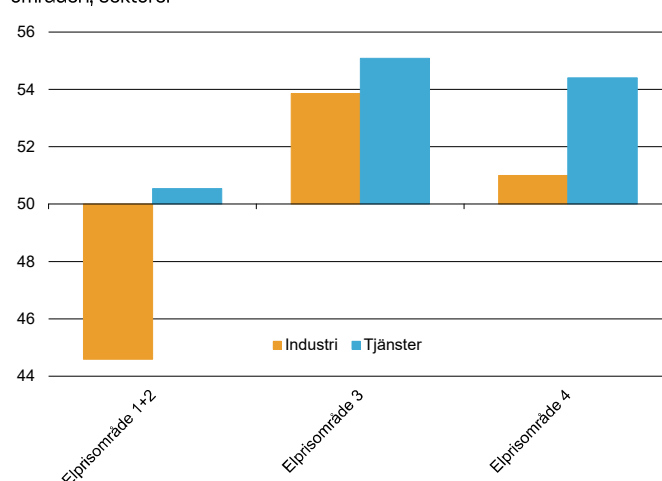
Diagram 13 Regionalt förväntansläge, index med 50=neutralvärde

Källa: Unionens Branschbarometer

Mest har indexet fallit i Mitt, Mälardalen exklusive Stockholm samt i Norr. Basindustrins nedjusterade utsikter jämfört med det rekordstarka läget i våras är en huvudförklaring till detta, kompletterat av en avkylning även inom maskin- & metallvaruindustrin. Att tjänstesektorn generellt ser något mer optimistiskt på det närmaste halvårets utveckling än industrin får störst genomslag i Stockholm, som är den av regionerna med starkast sammantagna utsikter. Regionen mot strömmen är Göteborg. Staden är den svenska fordonsindustrins oomstridda nav, och klubbarnas optimism i den branschen gör att Göteborg är den enda regionen i undersökningen med ett stigande index jämfört med i våras.

Diagram 14 Regionalt förväntansläge, index med 50=neutralvärde. Elprisområden, sektorer

Källa: Unionens Branschbarometer

Diagram 14 visar en alternativ geografisk uppdelning av Branschbarometerens index, nämligen den efter elprisområde.

⁶ Något grovhugget omfattar elprisområde 1+2 Norrland, elprisområde 3 Svealand samt norra halvan av Götaland och elprisområde 4 omfattar södra halvan av Götaland.

Med tanke på de betydligt högre elpriserna som förutses (även) det kommande halvåret i södra jämfört med norra halvan av landet, kanske resultaten med negativa utsikter för industrin i norr men positiva i söder förvånar. Det visar det egentligen självklara, som dock kan skymmas när rubriker på temat ”el-kris i södra Sverige” tar stor plats i nyheterna. Branschsammansättningen inom industrin respektive tjänstesektorn varierar över landet, vilket gör att det som benämns som ”industrin” i Norrbotten följer delvis andra konjunkturmönster än vad ”industrin” på västkusten gör. Fler faktorer än elprisets utveckling påverkar, och vilken vikt dessa olika faktorer har varierar också mellan brancher inom samma sektor.

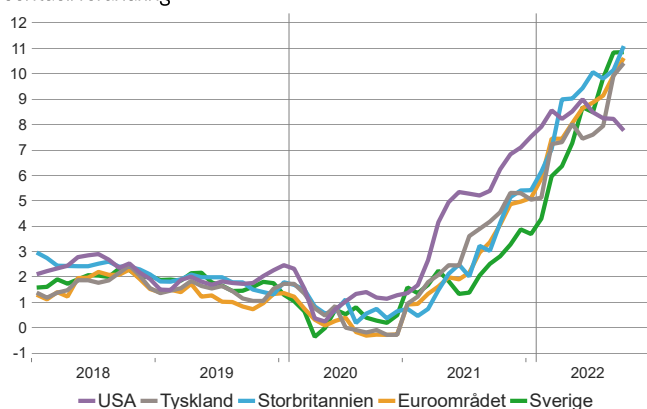
Denna upplaga av Branschbarometern baseras på bedömningar från 580 klubbar på 512⁷ företag med sammanlagt 547 000 anställda i Sverige. Svarsfrekvensen var 35 procent. Undersökningen genomfördes under perioden 26/9 – 11/10.

Inflationen avtar nästa år

I ett och ett halvt år har inflationen varit hög i stora delar av världen. I Tyskland, Storbritannien och euroområdet har den fortsatt att stiga brant under hösten och passerat 10-procentsgränsen. I USA däremot finns det tecken på att inflationen är på väg att stabiliseras eller minska. Den är nu 7,8 procent, samma nivå som i början av året.

Den svenska inflationstakten började stiga senare och långsammare än i omvärlden, men har på senare tid passerat euroområdet och är nu enligt KPI uppe på 10,9 procent, en nivå som vi inte sett sedan 1990-talskrisen.

Diagram 15 Inflation jämfört med omvärlden, konsumentpriser, årlig procentuell förändring

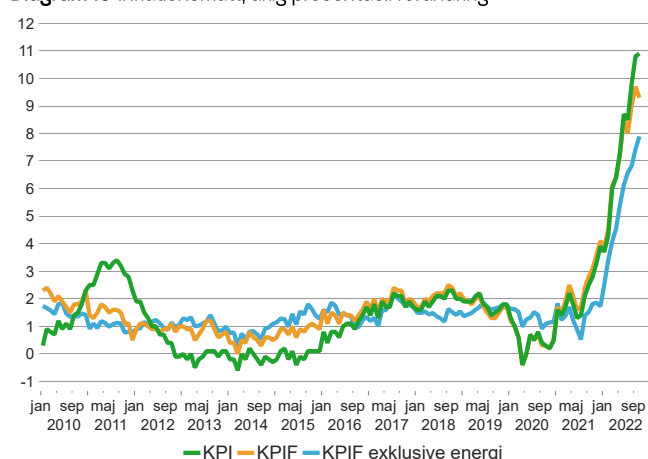
Not: De vertikala strecken visar pandemi- och krigsutbrotten.

Källa: Macrobond och SCB

Det är flera faktorer som har bidragit till den höga inflationen. Pandemin och kriget ledde till komponentbrist, brist på vissa råvaror och stigande leveranskostnader. Detta har drivit upp priset på livsmedel och insatsvaror. En försvagning av kronan det senaste året har ytterligare bidragit till ökade priser. I de flesta västländer fördes en alltför expansiv penning- och/eller finanspolitik under pandemin, framförallt i USA och euroområdet. Energipriserna har naturligtvis haft och har en mycket

stor påverkan, men även bortsett från dem ligger inflationen på höga nivåer, 7,9 procent i oktober (KPIF exklusive energi).

Diagram 16 Inflationsmått, årlig procentuell förändring

Källa: Macrobond och SCB

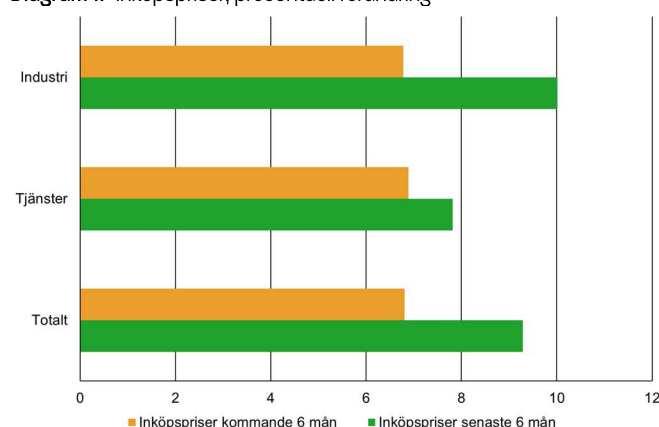
Ökningen av inflationstakten i Sverige drevs först av direkta effekter av höga energipriser som bland annat högre uppvärmningskostnader, elkostnader och drivmedelspriser. Nu stiger inflationen också på grund av en allmän och bred prisuppgång, som beror på såväl importerad inflation som stigande priser på inhemska varor och tjänster.

En tro hos företagen på fortsatt stigande inköps- och försäljningspriser ger ett fortsatt tryck uppåt på inflationen framöver, medan andra faktorer talar för en snabbt sjunkande inflation under nästa år.

Höga inköps- och försäljningspriser enligt klubbarna

I Unionens Branschbarometer bedömer klubbarna att inköpspriserna kommer att öka det kommande halvåret, men att ökningstakten kommer att bli lägre än vad den var under det senaste halvåret. Det innebär att de ser en dämpning av inflationstrycket men att inflationen förblir på relativt hög nivå.

Diagram 17 Inköpspriser, procentuell förändring

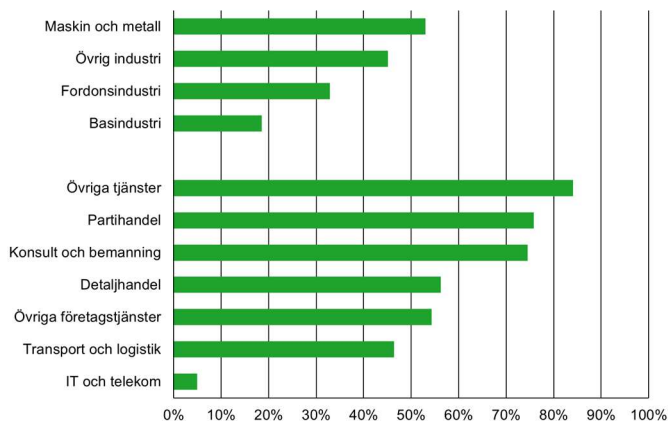
Källa: Unionens Branschbarometer

⁷ Skillnaden i antalet klubbar och företag beror på att det i vissa fall inkommit svar från flera klubbar inom samma koncern. Det angivna antalet anställda som svaren representerar är korrigerat för detta.

Klubbarna förväntar sig en ökning av inköpspriserna det kommande halvåret med 6,8 procent inom industrin och 6,9 procent inom tjänstesektorn. Framförallt industrin ser framför sig en minskad ökningstakt.

Klubbarnas bedömningar av försäljningspriserna det närmsta halvåret visar att de flesta branscher inte kommer kunna öka sina försäljningspriser fullt ut i takt med ökningen av inköpspriserna.

Diagram 18 Försäljningspriser jämfört med inköpspriser, procent

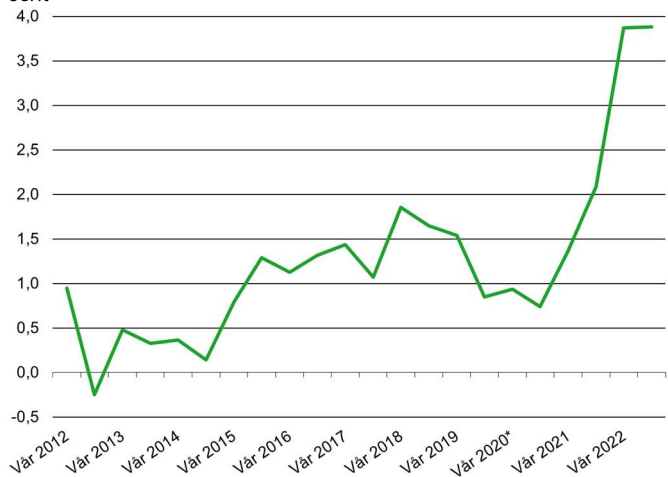

Källa: Unionens Branschbarometer

Sett till hela industrin utgör kommande försäljningsprisökningar endast 37 procent av föregående halvårs inköpsprisökningar. I tjänstesektorn förväntas man föra vidare kostnaderna i större utsträckning, motsvarande siffra är 49 procent.

Enligt klubbarnas bedömning i Unionens undersökning väntas företagen under det kommande halvåret höja sina försäljningspriser med 3,9 procent, en fortsatt mycket hög takt jämfört med de senaste tio åren.

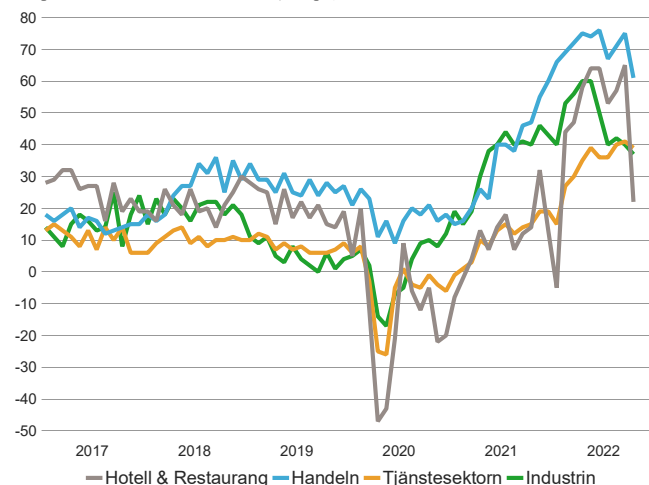
Diagram 19 Förändring av försäljningspriser kommande 6 månader, procent

Källa: Unionens Branschbarometer

Allt fler företag i handeln bedömer i Konjunkturinstitutets senaste mätning att försäljningspriserna kommer att stabiliseras eller börja minska de närmsta tre månaderna, även om de flesta fortsatt ser ökning framför sig, se diagram 20. Inom hotell & restaurang är det nästan lika många företag som tror att priserna minskar eller blir oförändrade som de som tror på ökade priser.

Diagram 20 Förväntade försäljningspriser, KI-barometern, netttotal

Källa: Unionen, Konjunkturinstitutet och Macrobond

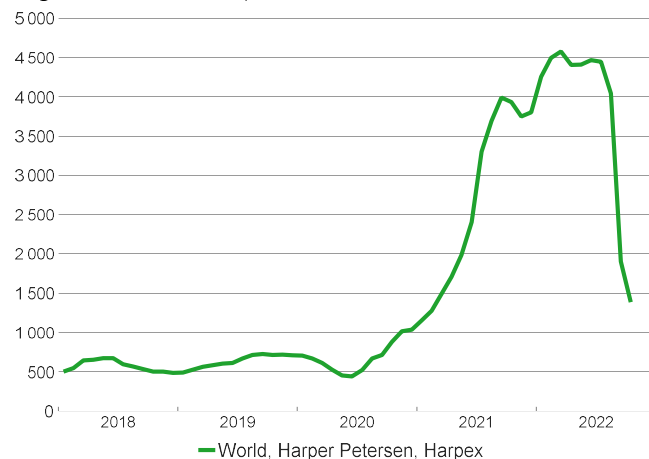
Hotell- och restaurangbesök är några av de första utgifterna som hushåll drar ned på när deras ekonomi blir sämre. Det samma gäller sällanköpsvaror. Unionens klubbar inom sällanköpshandeln tror att försäljningspriserna kommer att öka med 3 procent det närmsta halvåret, en minskning med 2 procentenheter från förra undersökningen vilket kan ses som en signal om en vikande efterfrågan.

Sjunkande fraktpriser och avtagande komponentbrist

Komponentbrist och leveransproblem orsakade av coronapandemin har tyngt många branscher och lett till högre kostnader. Det har tagit längre tid än vad många trodde att komma till rätta med problemen. Så länge Kina behåller sin nolltoleranspolitik mot covid-19 riskerar problemen att fortsätta. (Det finns signaler att Kina är på väg att ändra denna hållning men det återstår att se.)

Andelen klubbar som anger att brister i leverantörsledet är ett hinder för expansion av verksamheten har visserligen minskat från 42 procent i våras till 35, men det är enligt vår undersökning fortfarande det vanligaste hindret för företagen att expandera (läs mer om detta i avsnittet om Branschbarometern).

Diagram 21 Containerfraktpriser, USD

Källa: Macrobond och SCB

Priserna för frakt har minskat snabbt efter sommaren. Köerna i hamnarna är borta och genomsnittspriset för sjötransporter

som tidigare i år som mest var 4 500 dollar är nu i mitten av november nere under 1 500. Containerfraktpriser till och från Östersjön har gått från 11 000 till drygt 3 000 dollar.

Energipriser sjunker eller stabiliseras

Återhämtningen i världsekonomin efter pandemin ökade efterfrågan på energi samtidigt som energimarknaden stördes av utbudsbegränsningar för flera energislag. Detta ledde till mycket höga energipriser vilka förklarar en stor del av den höga inflationen.

Som vi förutsåg i vårens konjunkturprognos har oljepriset minskat väsentligt sedan i somras. Flera länder, framförallt USA, har vidtagit åtgärder för att få ned priset. Marknaden ser framför sig en fortsatt nedgång de kommande åren.

Diagram 22 Prisutveckling för Brent-olja samt terminspriser, USD/tunna

Not: De vertikala strecken visar pandemi- och krigsutbrotten.

Källa: Macrobond och ICE

Naturgaspriset i Europa – som har stor påverkan på svenska elpriser – har rasat sedan i slutet av augusti. En viktig delförklaring är att naturgaslagren i Europa nu nästan är helt fulla. Priset stiger nu igen då vädret blir kallare och länder börjar ta från sina lager, men Europa har snabbt hittat nya leverantörer. Påfyllnaden av lagren har gått mycket snabbare än förväntat och de är i dagsläget till 96 procent fulla.

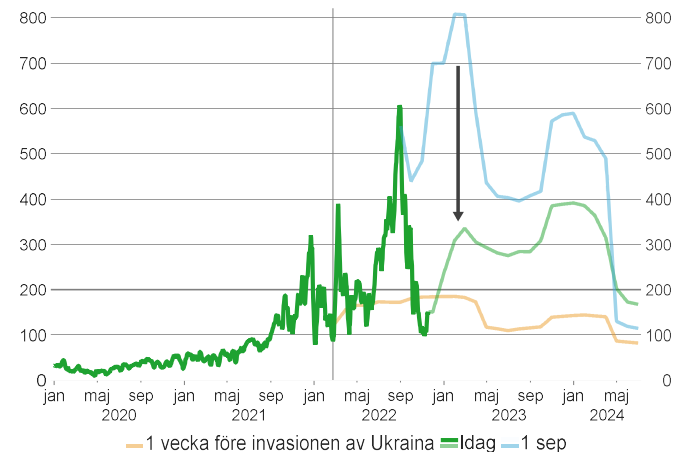
Diagram 23 Naturgaspris i Europa, EUR/MWh

Källa: Macrobond och ICE

Europa befinner sig nu i en betydligt bättre situation inför vintern jämfört med för bara några månader sedan. Detta syns också i marknadens förväntningar på vinterns elpriser.

Diagram 24 Ukrainakrigets påverkan på elpriser. Utfall samt terminspriser före invasionen jämfört med idag, en veckas glidande medelvärde, Tyskland, EUR/MVh

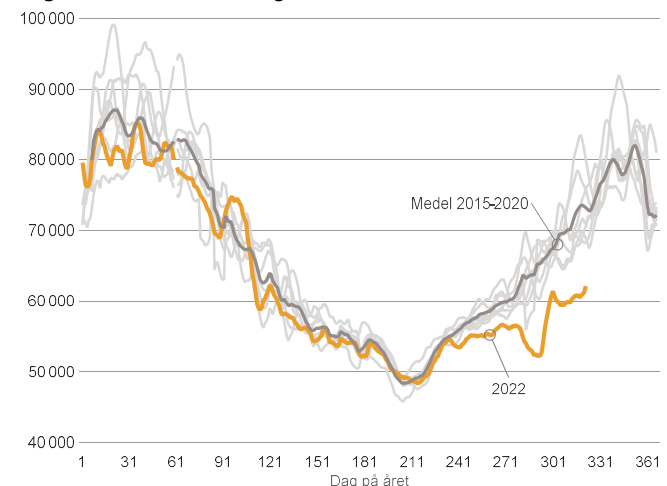
Not: Det vertikala strecket visar krigsutbrottet.

Källa: Macrobond och ICE

Om vi tar Tyskland som exempel kan vi se att elpriset nu i mitten av november, den mörkgröna linjen, är lägre än vad marknaden innan krigsutbrottet trodde att priserna skulle vara i dagsläget (den orange linjen). Också det bedömda elpriset under den kommande vintern sjunker dag för dag. Den första september var terminspriset för den dyraste delen av vintern cirka 800 EUR/MVh (ljusblå tidslinje). Idag är priset nere nära 300 (ljusgrön tidslinje).

Utöver att gaslagren kunnat fyllas på oväntat snabbt så har även mer regn och vind samt ett hittills mildt väder bidragit till den utvecklingen. En ytterligare viktig faktor är att företag och hushåll har lyckats minska sin elkonsumtion.

Diagram 25 Elkonsumtion högladdstimmor, MWh

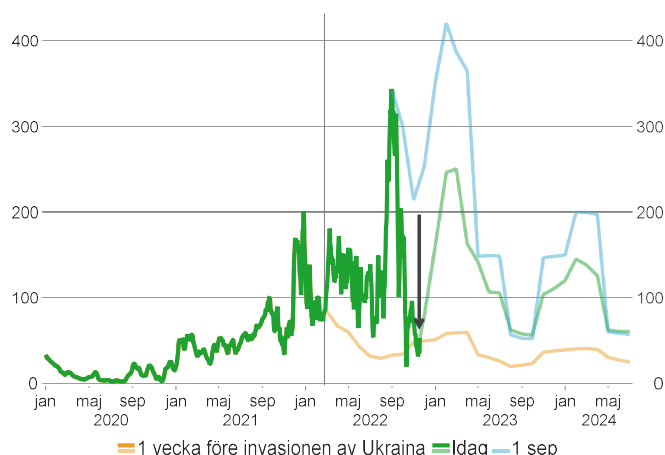
Källa: Unionen, ENTSO-E och Macrobond

Diagram 25 visar elkonsumtionen i Sverige under högladdstimmorna klockan 7 till 9 samt klockan 17 till 19, alltså de timmar på dygnet då elkonsumtionen är som störst. Efter de höga elpriserna i augusti och debatten om elkris så har elkonsumtionen varit mycket lägre än normalt, nu i mitten av november är den 85 procent av genomsnittet vid motsvarande tid på året under perioden 2015-2020.

Besparingar, framförallt under högladdstimmorna, kan få stora effekter på priset. Elpriset i Norden var i mitten av november

22 procent av vad marknaden i början av september trodde det skulle vara, delvis på grund av minskad konsumtion. Elpriserna nästa höst väntas bli väsentligt lägre än denna höst, vilket – om det visar sig stämma – tillsammans med en nedgång av oljepriset i hög grad kommer bidra till att minska inflationstakten. Om de franska kärnkraftverken, som står stilla idag, kommer igång kan de bidra till att ytterligare sänka priserna.

Diagram 26 Ukrainakrigets påverkan på elpriser. Utfall samt terminspriser före invasionen jämfört med idag, en veckas glidande medelvärde, Norden, EUR/MVh

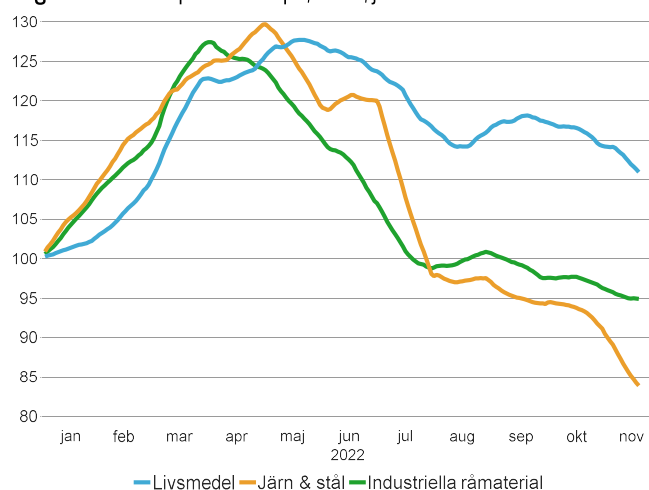
Not: Det vertikala strecket visar krigsutbrottet.

Källa: Macrobond och ICE

Minskade varupriser

I producentledet har flera viktiga priser minskat sedan i våras. Industriella råmaterial samt järn och stål är nu billigare än de var i början av året. Också livsmedelspriserna är på väg ned, även om det inte är något som konsumenterna ännu har märkt av i form av lägre priser i butiken.

Diagram 27 Råvarupriser i Europa, index, jan 2022 = 100

Källa: HWWI och Macrobond

Sammanfattningsvis innebär i vår bedömning det faktum att flera viktiga priser stabiliseras eller är på väg ned att inflationstakten kommer att börja minska snabbt nästa år. Våra klubbars syn på kommande försäljningspriser gör dock att vi tror att nedgången börjar i slutet av första kvartalet eller i början av andra kvartalet nästa år, vilket är något senare än flera andra bedömare ser framför sig.

Prognos

Inflationsförväntningarna har stor påverkan på den framtida inflationen, de två- och femåriga förväntningarna bland penningmarknadsaktörerna har planat ut och ligger nu på ungefär samma nivåer som i våras. De för Riksbanken viktiga förväntningarna på fem års sikt är 2,3 procent, alltså strax över inflationsmålet. Samma förväntan hade fackförbunden i september och arbetsgivarna förväntar sig 2,0 procent.

Vi bedömer att Riksbanken trots detta, för att dämpa prisutvecklingen och inflationsförväntningarna, kommer fortsätta att höja styrräntan med 0,75 procentenheter i november samt 0,50 procentenheter i februari. Styrräntan når då 3 procent. Vidare bedömer vi att de under andra halvåret nästa år beslutar om en sänkning med 0,25 procentenheter.

Vi ser framför oss fortsatta nedgångar i oljepriset och elpriserna, samt en stabilisering eller ytterligare nedgångar för viktiga insatsvaror och transportpriser. Detta leder till att inflationen når sin topp i slutet av första kvartalet eller i början av andra kvartalet nästa år. Därefter minskar inflationstakten mycket snabbt, och kommer mätt som KPI i slutet av 2023 sannolikt vara nära inflationsmåletoch mätt som KPIF vara nära noll. Eftersom inflationen går ner från höga nivåer under inledningen av året kommer dock årsmedeltalen även för 2023 att bli höga.

Det kommer att kvarstå tryck uppåt på många priser även en tid efter att energipriserna börjat gå ner, vilket innebär att KPIF exklusive energi vänder nedåt senare än övriga inflationsmått.

Vår prognos är att den genomsnittliga inflationstakten mätt som KPI blir 8,4 procent i år och 8,5 procent nästa år. Motsvarande för KPIF blir 7,8 respektive 6,4 procent.

Tabell 3 Unionens prognos – inflation och ränta, procent

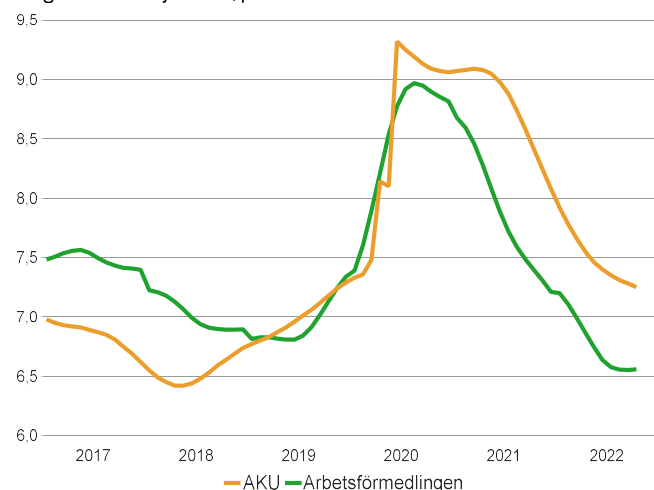
	2021	2022	2023
KPI, årsgenomsnitt	2,2	8,4	8,5
KPIF, årsgenomsnitt	2,4	7,8	6,4
Styrränta, vid årets slut	0,00	2,50	2,75

Källa: SCB och egna bedömningar

Arbetsmarknad

Pandemin innebar initialt ett hårt slag mot svensk arbetsmarknad, men vändningen kom snabbt och utvecklingen har sedan slutet av sommaren 2020 varit väldigt stark. Arbetslösheten är lägre än innan pandemin och enligt Arbetsförmedlingens arbetslöshetsmått den lägsta på över tio år.

Diagram 28 Arbetslöshet enligt AKU respektive Arbetsförmedlingen, säsongs- och trendjusterat, procent

Källa: Macrobond, SCB och Arbetsförmedlingen

Enligt Arbetsförmedlingens trendjusterade mått var arbetslösheten i oktober 6,6 procent. Det är både lägre än innan pandemin (7,6 procent) och lägre än den nivå som nåddes som lägst 2019 (6,8 procent). Under hösten har nedgången i arbetslösheten enligt Arbetsförmedlingens mått börjat plana ut på nivå strax över 6,5 procent.

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) var arbetslösheten i oktober 7,3 procent. Även det är lägre än innan pandemin (7,4 procent) men fortfarande en bit över den nivå som nåddes som lägst i AKU under 2018 (6,4 procent).⁸ Även i AKU ser den nedåtgående trenden i arbetslöshet ut att ha vänt under hösten. Det trendjusterade arbetslöshetstalet som redovisas i diagram 28 visar en utplaning, de bakomliggande statistikserierna indikerar att det till och med skett en ökning under de senaste två månaderna.

Även för Unionens medlemmar har återhämtningen efter pandemin gått snabbt. Arbetslösheten i Unionens a-kassa var i september 4,0 procent, i nivå med de lägsta talen som uppmätts sedan 2008.

Även sysselsättningen har utvecklats starkt de senaste två åren. Antalet sysselsatta var i oktober cirka 120 000 fler än innan pandemin. Jämfört med botten efter pandemins utbrott, i juni 2020, är ökningen mer än 260 000 personer.

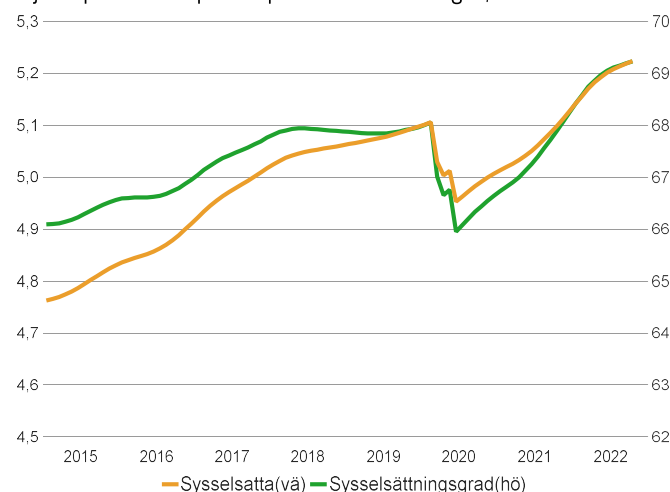
Diagram 29 Arbetslöshet Unionens a-kassa, procent

Källa: Macrobond, Arbetsförmedlingen, IAF

Sysselsättningsökningen under årets tio första månader jämfört med ett år tidigare pekar mot att ökningen av antalet sysselsatta under 2022 som helår kommer att bli den största under ett enskilt år under hela 2000-talet.

Diagram 30 Antal sysselsatta samt sysselsättningsgrad av befolkningen, miljoner personer respektive procent av befolkningen, 15-74 år

Källa: Macrobond och SCB

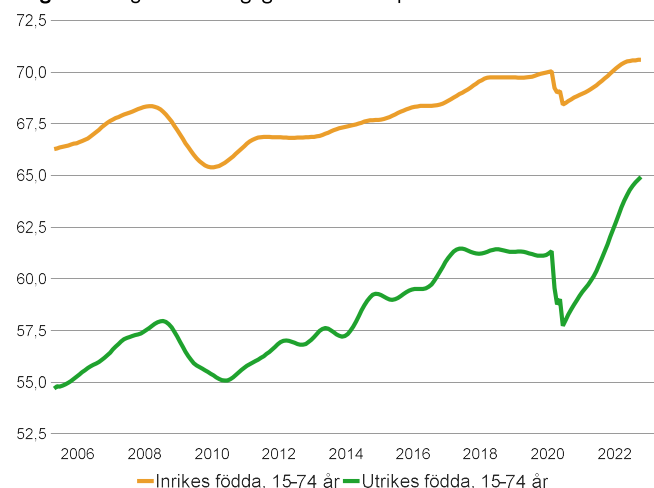
Sysselsättningsgraden, som uttrycker antalet sysselsatta som andel av befolkningen i arbetsför ålder, har också stigit till nivåer långt högre än innan pandemin. Den är därmed högre än den varit någon gång sedan början av 90-talet, innan den stora kris som då drabbade svensk ekonomi.

Särskilt stor har ökningen varit bland utrikes födda, för vilka sysselsättningsgraden ökat från 58 procent i juni 2020 till 65 procent i oktober 2022. Utrikes födda har dock fortfarande en klart lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda.

⁸ SCB genomförde i januari 2021 en metodförändring i AKU vilket har påverkat utfallen. De har nu publicerat länkade data bakåt så att serierna ska vara jämförbara över tid. SCB uppskattar att metodförändringen inneburit att arbetslösheten är cirka 0,2 procentenheter

högre och antalet sysselsatta drygt 50 000 färre än enligt den tidigare definitionen.

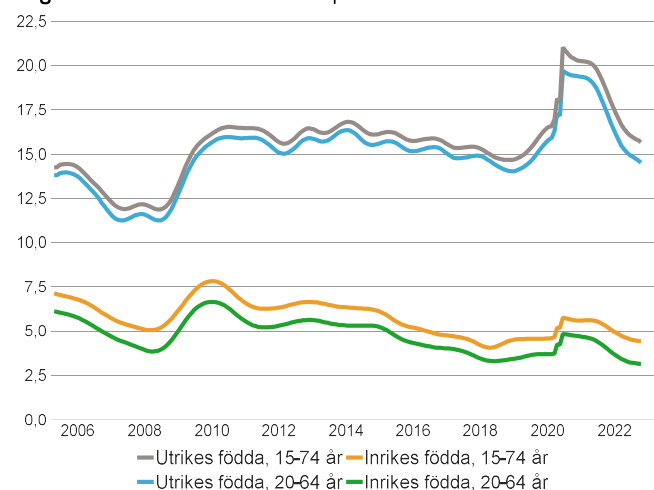
Diagram 31 Sysselsättningsgrad inrikes respektive utrikes födda

Källa: Macrobond och SCB

En motsvarande uppdelning av arbetslösheten visar att den är avsevärt högre bland utrikes födda. Arbetslösheten har även för utrikes födda återhämtat uppgången under pandemin men är fortsatt på en hög nivå, drygt 15 procent. För inrikes födda är motsvarande siffra drygt 4 procent. Tittar vi på den än mer arbetsföra åldersgruppen 20-64 år är arbetslösheten för inrikes födda 3 procent.

Diagram 32 Arbetslöshet inrikes respektive utrikes födda

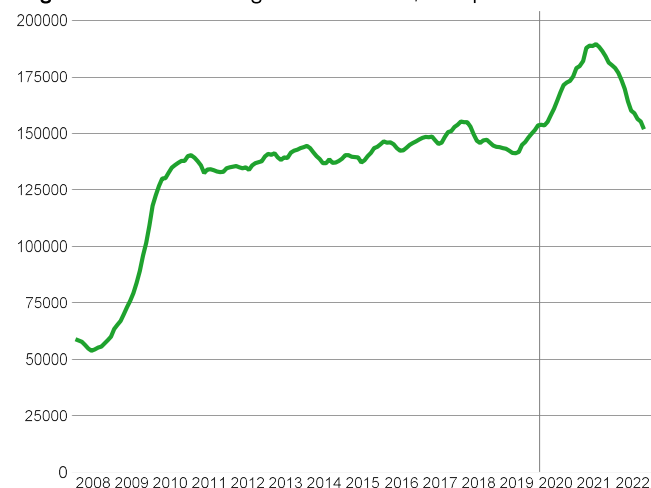

Källa: Macrobond och SCB

Långtidsarbetslösheten återhämtad efter pandemin – men ännu inte för alla

Under pandemin ökade antalet långtidsarbetslösa med 36 000 personer, men sedan sommaren 2021 har utvecklingen vänt och hela den uppgången i långtidsarbetslöshet är nu återhämtad. Vi kan därmed konstatera att långtidsarbetslösheten inte bet sig kvar på en ny högre nivå efter pandemin på det sätt som den gjorde efter finanskrisen.

Diagram 33 Arbetslösa längre än 12 månader, antal personer

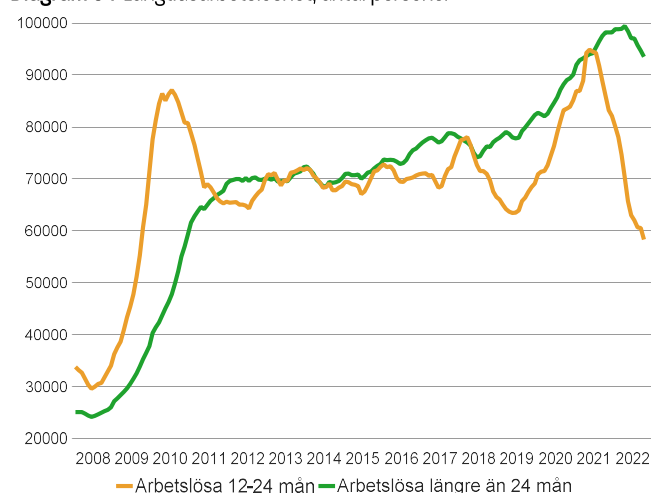
Not: Det vertikala strecket visar pandemiutbrottet.

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

En uppdelning av de långtidsarbetslösa efter om de varit arbetslösa längre eller kortare än två år visar att gruppen som varit arbetslös mellan ett och två år nu är mindre än den varit någon gång efter finanskrisen.

Även gruppen som varit arbetslös längre än två år har minskat de senaste månaderna. Den är dock fortfarande större än den var innan pandemin.

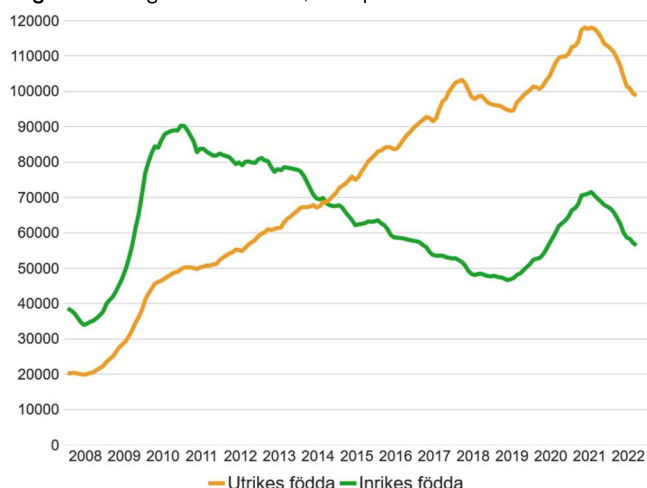
Diagram 34 Långtidsarbetslöshet, antal personer

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

Nedgången i långtidsarbetslöshet det senaste dryga året har varit större bland utrikes än bland inrikes födda. Antalet långtidsarbetslösa utrikes födda ökade markant mellan 2008 och 2017, från 20 000 till 100 000 personer. Sedan dess har det varit stora svängningar, bland annat med anledning av pandemin, men antalet långtidsarbetslösa utrikes födda var i oktober på ungefär samma nivå som i slutet av 2017.

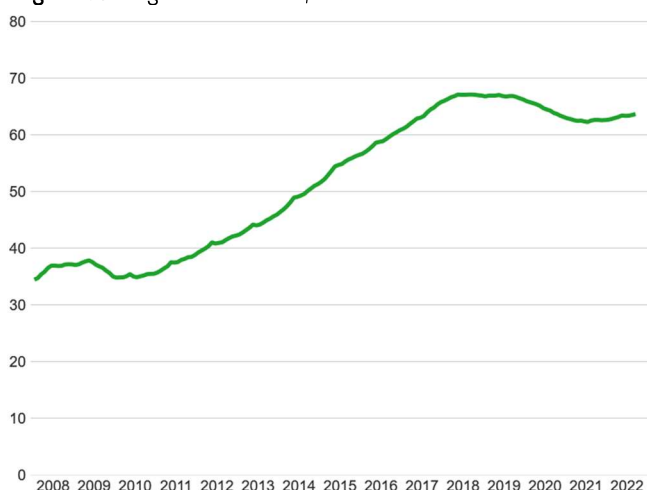
Diagram 35 Långtidsarbetslöshet, antal personer

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

Andelen utrikes födda bland de långtidsarbetslösa ökade snabbt mellan 2010 och 2018, från cirka en tredjedel till två tredjedelar. Sedan dess har andelen legat relativt still eller till och med minskat något.

Diagram 36 Långtidsarbetslöshet, andel utrikes födda

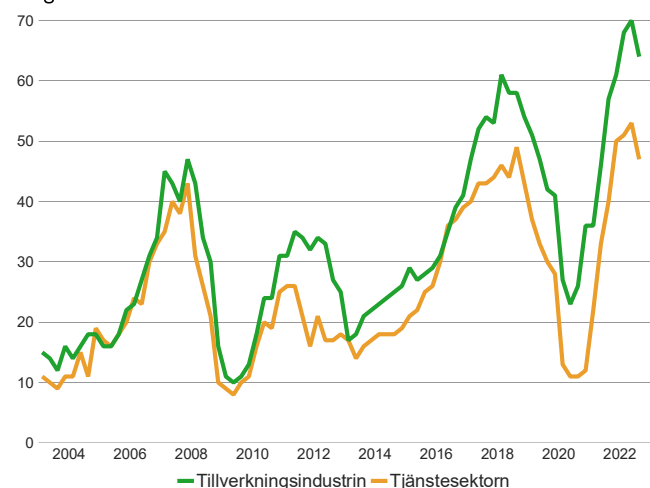

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

Fortsatt hög efterfrågan på arbetskraft

Efterfrågan på arbetskraft har fortsatt att vara hög under hösten. Antalet lediga jobb ökar förvisso inte längre i samma takt som för ett par månader sedan, men är fortfarande kvar på historiskt höga nivåer. På motsvarande sätt minskade andelen företag som i Konjunkturinstitutets mätningar uppger att de har brist på arbetskraft något under det tredje kvartalet jämfört med det andra, men i ett historiskt perspektiv är fortfarande bristtalen höga – både i tjänstesektorn och inom industrin.

Diagram 37 Andel företag som anger att de har brist på arbetskraft, säsongsrensade kvartalsvärden

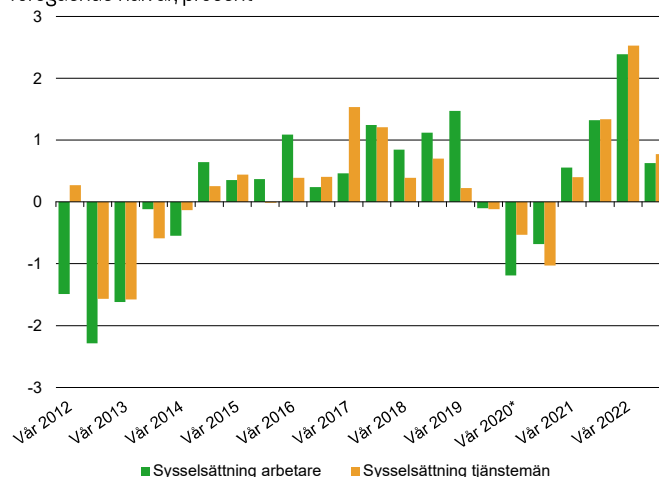

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

Även i Branschbarometern framgår det att arbetskraftsbristen består. Trots ett allmänt nedjusterat stämningsläge bland klubbarna är det i stort sett lika stor andel av klubbarna i höstens mätning som i vårens som anger att brist på arbetskraft är det eller ett av de största hindren för företaget att expandera i nuläget. Nästan 30 procent av klubbarna anger det alternativet (27 procent i våras).

Klubbarnas bedömning av företagens anställningsplaner är lägre än den var i våras men kvar på en högre nivå än ett historiskt genomsnitt. Totalt sett väntar sig klubbarna en ökning av antalet anställda både gällande arbetare och tjänstemän inom såväl tjänstesektorn som industrin. På branschnivå är det endast inom bygg som antalet anställda väntas minska för både arbetare och tjänstemän det kommande halvåret.

Diagram 38 Förväntan på sysselsättning kommande halvår jämfört med föregående halvår, procent

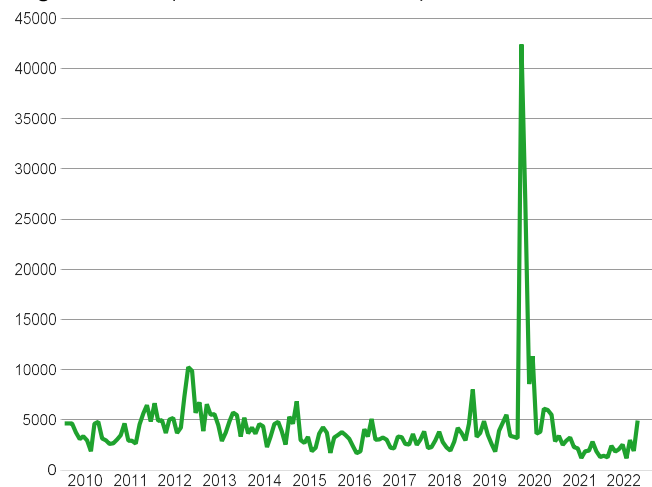

Källa: Unionens Branschbarometer

Antalet varsel har varit på väldigt låga nivåer under i stort sett hela 2021 och 2022. Vid flera tillfällen har antalet personer som berörs av varsel inneburit den lägsta månadsnoteringen under hela 2000-talet. I oktober ökade dock antalet varsel. Ökningen var markant jämfört med månaderna innan, men sett i ett längre historiskt perspektiv inte på en anmärkningsvärt hög nivå.

Av de personer som berördes av varsel i oktober återfanns flest inom handeln, men även inom industrin och byggsektorn sågs stora öknings jämfört med månaden innan.

Diagram 39 Antal personer berörda av varsel per månad

Källa: Macrobond och Arbetsförmedlingen

I egenskap av landets största fackförbund med omkring 600 000 yrkesverksamma medlemmar i i stort sett hela näringslivet och den ideella sektorn, har Unionen en unik position och kontaktytor för att snabbt uppfatta hur arbetsmarknaden inom privat sektor utvecklas. Förbundets medlemsrådgivning hanterar en normal månad frågor från uppemot 10 000 medlemmar och förbundets ombudsmän och jurister representerar medlemmar och klubbar i tusentals förhandlingsärenden.

Under hösten har den andel av frågorna till medlemsrådgivningen som rör uppsägningar relaterat till arbetsbrist ökat markant, från att under 2021 och merparten av 2022 legat på mycket låga nivåer. Senast frågorna gällande arbetsbrist låg på motsvarande nivå som nu var i december 2020. De branscher som utmärkt sig gällande denna utveckling under hösten är handel och bygg & fastighet, men även inom it & telekom har arbetsbristfrågorna ökat påtagligt. Inom industrin märks visserligen en ökning, men den är betydligt svagare än i redan nämnda branscher.

Stor efterfrågan på arbetskraft en krockkudde när högtrycket på arbetsmarknaden avtar

Att antalet lediga jobb och bristtalen fortfarande är så höga speglar den starka utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste två åren. I pandemins inledning minskade antalet anställda snabbt i flera branscher. När sedan utvecklingen vände har det på flera håll inte gått att återanställa i den takt företagen har önskat. När konjunkturuppgången blev alltmer bred ökade efterfrågan på personal på många håll samtidigt. Dessutom skapar strukturomvandlingen ytterligare behov av kompetenser som redan tidigare var hett eftertraktade. Sammantaget har det gjort att många arbetsgivare letat efter samma typer av personal, och efterfrågan har med råge överskridit utbudet.

När konjunkturen nu vänder kommer efterfrågan på arbetskraft att minska. Till viss del kommer detta att märkas först genom att bristtalen och antalet lediga jobb minskar, innan det ger avtryck i form av ökade uppsägningar. På så sätt kan man

säga att den icke tillgodosedda efterfrågan som funnits på arbetskraft kan fungera som en krockkudde i den kommande nedgången.

Även om arbetskraftsbristen minskar kommer den fortsatt att utgöra ett bekymmer för många verksamheter. För eftertraktade yrkesgrupper kommer efterfrågan fortsatt att vara högre än utbudet, även vid en konjunkturedgång.

Vår samlade bedömning är att jobbtillväxten kommer att fortsätta i ett antal månader till men successivt mattas av. Det finns fortsatt ett anställningsbehov hos många arbetsgivare och de som har märkt att det är svårt att hitta personal att rekrytera kommer inledningsvis att vara försiktiga med att minska personalstyrkan även om konjunkturen viker.

De försämrade konjunkturutsikterna har dock börjat visa sig i ökade varsel och kommer så småningom göra så även i uppsägningar. Inte minst bland verksamheter som drabbades hårt redan under pandemin, som till viss del har överlevt med hjälp av stödpaket och uppskjutna skatteinbetalningar, och som nu återigen ser efterfrågan vika.

Vi bedömer att sysselsättningen totalt under 2022 ökar med rekordstarka 2,6 procent. Under 2023 minskar antalet sysselsatta successivt under året, men i och med det starka utgångsläget blir det genomsnittliga antalet sysselsatta ändå ungefär detsamma under 2023 som under 2022.

Arbetslösheten, som har minskat så snabbt under de senaste två åren, bottnar nu under hösten och börjar istället att öka. Vår bedömning är att arbetslösheten enligt AKU ökar från 7,5 procent i år till knappt 8 procent nästa år.

Vår prognos innebär alltså en avkylning av den fram till nu heta arbetsmarknaden. Totalt sett väntar vi oss en tydlig men ändå inte dramatisk försämring under prognosperioden. Bakom siffrorna på totalnivå kommer det dock döljas desto större förändringar för olika delar av ekonomin, där vissa branscher eller yrkesgrupper kommer fortsätta att växa medan antalet varsel och uppsägningar kan bli påtagliga på andra delar av arbetsmarknaden. Vissa av dem som blir av med jobbet kommer snabbt kunna sugas upp av andra verksamheter med mer gynnsamt ekonomiskt läge och ett behov av att anställa. Försämringen kan också lindras av den möjliga ambitionen hos arbetsgivare att vilja övervintra personal av oro för att det annars blir svårt att återrekrytera när konjunkturen vänder upp igen.

Tabell 40 Unionens prognos över sysselsättning och arbetslöshet, procent

	2021	2022	2023
Sysselsättningstillväxt, AKU	1,0	2,6	0,0
Arbetslöshet, AKU	8,8	7,5	7,9
Arbetslöshet, Arbetsförmedlingen	7,9	6,8	7,3

Källa: SCB, Arbetsförmedlingen och egna bedömningar

Prognossammanställning

Föregående rapport inom parentes

	2021		2022		2023	
Försörjningsbalans						
Hushållens konsumtion	6,0	(5,8)	3,5	(3,0)	-1,0	(1,5)
Offentlig konsumtion	2,8	(2,8)	0,3	(2,0)	0,2	(1,6)
Fasta bruttoinvesteringar	6,3	(6,1)	4,5	(4,0)	-0,8	(2,2)
Lagerinvesteringar	0,4	(0,4)	0,7	(0,1)	-0,1	(0,0)
Export	7,9	(7,5)	5,0	(5,0)	1,0	(3,5)
Import	9,6	(9,4)	6,5	(5,0)	1,0	(2,9)
BNP	5,1	(4,8)	3,0	(3,2)	-0,7	(2,1)
BNP, kalenderkorrigerad	5,0	(4,7)	3,1	(3,3)	-0,5	(2,3)
Prisutveckling						
KPI, årsgenomsnitt	2,2	(2,2)	8,4	(6,2)	8,5	(3,2)
KPIF, årsgenomsnitt	2,4	(2,4)	7,8	(5,8)	6,4	(2,7)
Styrränta, vid årets slut	0,00	(0,00)	2,50	(1,00)	2,75	(1,00)
Arbetsmarknad						
Sysselsättningstillväxt, AKU	1,0	(1,1)	2,6	(2,3)	0,0	(0,8)
Arbetslöshet, AKU	8,8	(8,8)	7,5	(7,4)	7,9	(6,9)
Arbetslöshet, Arbetsförmedlingen	7,9	(7,9)	6,8	(6,8)	7,3	(6,4)

Trots många försvårande omständigheter har svensk ekonomi utvecklats imponerande starkt i år, både gällande tillväxt och utvecklingen på arbetsmarknaden. Unionens bedömning är att BNP växer med 3 procent i år och antalet sysselsatta ser ut att öka med fler personer än under något annat år under hela 2000-talet. Den höga inflationen och Riksbankens räntehöjningar gör dock att ekonomin dämpas nästa år. BNP-tillväxten blir negativ och arbetslösheten börjar stiga. Nedgången sker för Sveriges del dock från en urstark position med hög tillväxttakt, den högsta sysselsättningsgraden på flera decennier, starka statsfinanser, en internationell konkurrenskraft som stärkts de senaste åren och ett näringsliv med en lång period av god lönsamhet i ryggen.

Unionens prognoser bygger till stor del på Branschbarometern, en undersökning bland Unionens klubbar som täcker in över en halv miljon anställda i privat sektor. I undersökningen syns en markant nedjustering av stämningssläget jämfört med rekordnivåerna i våras – men klubbarnas svar indikerar ändå en sammantaget svagt positiv tillväxt i näringslivet under det kommande halvåret. Stämningssläget är aningen mer positivt i tjänstesektorn än i industrin, fordonsindustrin är den enda branschen med ett stärkt stämningssläge inför det kommande halvåret jämfört med i våras. Sysselsättningen väntas öka i båda sektorerna och för såväl arbetare som tjänstemän, men mest för tjänstemän inom industrin.

Inflationen kommer fortsätta att stiga en bit in på nästa år. Samtidigt lättar många av de faktorer som hittills drivit på den stigande inflationen, så som kostnaden för transporter och priset på olja och andra råvaror. Som en följd av Riksbankens räntehöjningar dämpas hushållens konsumtion och därmed minskar företagens möjligheter att höja priserna. Sammantaget gör detta att Unionen bedömer att inflationen kommer att falla tillbaka snabbt under nästa år. Mot slutet av 2023 kommer den mätt som KPI ligga i närheten av inflationsmålet och mätt som KPIF närma sig noll. Eftersom inflationsnedgången påbörjas från höga nivåer under inledningen av året kommer dock årsmedeltalen även för 2023 att bli höga.

unionen

SVERIGES STÖRSTA FACKFÖRBUND

Hos oss är alla tjänstemän i det privata arbetslivet välkomna, oavsett utbildning och befattning.

Bland våra medlemmar hittar du många chefer och dessutom både egenföretagare och studenter.

Vår vision är att tillsammans skapa framgång, trygghet och glädje i arbetslivet.